

LUOVA TAVOITTEELLINEN TYÖKOKEMUS

Menetelmän kehittäminen ja kokeileminen
mielenterveyskuntoutujien projektissa

Akkala Sannamari
Järvinen Pauliina

Opinnäytetyö
Toukokuu 2010
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalisen kuntoutuksen
suuntautumisvaihtoehto
Tampereen ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Pirkanmaan ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma Sosiaalisen kuntoutuksen suuntautumisvaihtoehto

AKKALA, SANNAMARI & JÄRVINEN, PAULIINA: Luovan tavoitteellisen

työkokemuksen menetelmä mielenterveyskuntoutumisen välineenä

Opinnäytetyö 62 s., liitteet 11 s.

Toukokuu 2010

Tässä opinnäytetyössä tutkimme Tavoitteellisen luovan työkokemuksen menetelmän kuntouttavaa vaikutusta mielenterveyskuntoutujien ryhmässä. Tutkimme myös menetelmän tuottaman prosessin tarkoituksenmukaisuutta kuntoutuksen tietyssä vaiheessa, eli osana avopalveluita ja tukiasumista. Luovan tavoitteellisen työkokemuksen menetelmän vahvuudet ovat ryhmätoiminnassa, sillä se pyrkii tuottamaan työyhteisöllisyyden kokemuksen. Kuntoutumisen näkökulmasta menetelmän tavoitteena on vahvistaa kuntoutujien voimaantumisen ja selviytymisen kokemuksia. Toteutimme opinnäytetyömme ASPA Palvelut Oy:n Tesoman yksikössä tammi-toukokuun 2010 välisenä aikana.

Tutkimus on laadullinen ja aineistonaan se käyttää ryhmämuotoisessa toiminnassa syntyneitä havaintoja, kertakohtaisesti kerättyjä palautekyselyitä päivän toimintaan liittyen, ryhmäläisten itsensä tuottamia vapaita kirjoitelmia projektista kuntoutumisensa näkökulmasta sekä laajempaa loppupalautekyselyä. Opinnäytetyön tutkimustulokset perustuvat aineiston sisällönanalyysiin. Liittämällä aineistoon sekä ohjauksen että asiakkaiden näkökulman olemme voineet tarkastella paremmin sisäisten ja ulkoisten prosessien yhteneväisyyksiä.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että menetelmä on uskottava sen kuntouttavien ominaisuuksien suhteen. Menetelmä kyettiin toteuttamaan suunnitellun mukaisesti ja se vastasi tutkimustavoitteisiimme. Saamamme tutkimustulokset, jotka osoittavat lisääntyneitä voimaantumisen ja selviytymisen kokemuksia, sekä ryhmän oman identiteetin voimistumista, pätevät tässä ryhmässä ja tämän tutkimuksen osalta.

Asiasanat: mielenterveyskuntoutus, ryhmätoiminta, voimaantuminen, selviytyminen, ryhmäntyminen, luovuus, työyhteisöllisyys, työkokemus.

ABSTRACT

Pirkanmaan ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma Sosiaalisen kuntoutuksen suuntautumisvaihtoehto

AKKALA, SANNAMARI & JÄRVINEN, PAULIINA: Luovan tavoitteellisen

työkokemuksen menetelmä mielenterveyskuntoutumisen välineenä

Opinnäytetyö 62 s., liitteet 11 s.

Toukokuu 2010

In this Bachelor's thesis studies the impact of The Method of Aim Oriented Creative Working Experience in a group of mental health rehabilitators. It also examines if the process which the method produces, is expedient at a certain point of rehabilitation as part of open services and supported housing. The strenghts of The Method of Aim Oriented Creative Working Experience set in the group functioning for it aims to produce an experience of a working community. From the rehabilitating point of view the method's goal is to strenghten the experiences of empowerment and survival for each rehabilitator individually. The method was put in practice during January till May 2010 in Aspa palvelut oy at Tesoma's unit.

This thesis is a qualitative study and as its material it uses observations collected from group formed functions, feedback questionnaires about the day's group gathering collected each time separately, the rehabilitators' self-produced texts considering the project from rehabilitating point of view and the final feedback questionnaire with more all-around angle. The results of this study are based on the analysis of contents raised from the material. By including both standpoints the instructors' and the rehabilitators', we have managed to better observe the common processes that these two parties possess.

The results of this study point out that the method has credibility when it comes to its rehabilitating qualities. The method was carried out as a plan and the objectives of the study were reached. The results gained show increased experience of empowerment, and survival and a stronger group identity are valid in this group and this study.

Method: The Method of Aim Oriented Creative Working Experience

Keywords: Mental health rehabilitation, group work, empowerment, group togetherness, creativity, working community, working experience

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	2
2	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	3
2.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	3
2.2	Tiedonhankinta ja tutkimusaineistot	3
2.3	Aineiston analyysitapa	8
3	TUTKIMUSKÄSITTEET.....	9
3.1	Sosiaalinen kuntoutus	9
3.2	Selviytyminen, voimaantuminen ja hallinta- ja pystyvyyskäsitteet	11
3.3	Luova tavoitteellinen työkokemus	15
4	PROJEKTI, SEN ALOITTAMINEN JA YHTEISTYÖTAHO	20
5	PROSESSIN KULKU OHJAUKSEN NÄKÖKULMASTA	23
5.1	Kuvaukset ryhmän valmistamista tuotteista.....	24
5.2	Tuotteen markkinointi ja myynti.....	27
5.3	Ajassa kiinni oleva ohjaaminen yleisölle suunnatussa projektissa	30
6	RYHMÄLLE ASETETUT TAVOITTEET JA OHJELMA.....	32
7	RYHMÄ- JA YKSILÖPROSESSIN KEHITYS	40
7.1	Yksilöprosessi	47
8	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	51
9	LUOVAN TAVOITTEELLISEN TYÖKOKEMUKSEN MENETELMÄN KEHITTÄMISHAASTEET	56
10	TYÖMME KIRJALLISEN OSUUDEN ARVIOINTIA	60
11	LIITTEET	63

1 JOHDANTO

Kehitimme luovan tavoitteellisen työkokemuksen menetelmän Tampereen Ammattikorkeakoulussa tammi-toukokuussa 2010 vastaamaan osaltaan niihin haasteisiin, jotka liittyvät aikuisen mielenterveyskuntoutujan kuntoutumiseen osalliseksi yhteiskunnassamme. Monen heistä kohdalla elämänprojektit eivät toteudu samalla tavalla kuin muulla työikäisellä väestöllä ja kokemus esimerkiksi työn ja riittävän toimeentulon saamisesta jää puutteelliseksi. Mielenterveyskuntoutujan yksilölliseen prosessiin liittyvien haasteiden lisäksi yhteiskunnallinen stigma vaikeuttaa elämönhallintaa.

Elämme maassa, jossa työnteon eetos on vahva ja se liitetään olennaisesti elämässä pärjäämiseen ja hyödyllisyyteen. Menetelmä pyrkii tukemaan ryhmään kuuluvien yksilöiden kuntoutumista luovan työkokemuksen ja siinä syntyvien elementtien, luovuuden, tavoitteellisuuden ja työyhteisöllisyyden kokemusten, avulla. Matalan kynnyksen vuoksi kuntoutujan on mahdollista saavuttaa prosessin aikana lisääntyneitä voimaantumisen ja selviytymisen kokemuksia. Menetelmä auttaa yksilöä lisäämään omaa luottamustaan pystyvyyteensä onnistumisen kokemusten kautta ja vahvistaa kuntoutujan niitä voimavaroja ja kykyjä, jotka ovat tarpeellisia työn tekemisessä.

Menetelmän onnistunut ohjaaminen ja toteuttaminen edellyttävät sosionomin (AMK) ammattitaitoa. Ohjaajan tärkeä tehtävä on luoda sellaiset olosuhteet toiminnalle, jossa luovaan toteutukseen liittyvät haasteet on asetettu sopiviksi juuri siihen ryhmään kuuluvien yksilöiden valmiuksia ja voimavaroja ajatellen. Silloin tavoitteen saavuttaminen on mahdollista sekä kuntouttavassa että ryhmän itsensä asettamassa mielessä.

Haluamme kiittää erityisesti Rämä –ryhmäläisiä tästä projektista. Kiitokset kuuluvat myös yhteistyötaholle ASPA Palvelut Oy:lle ja Tesoman toimintayksikön työntekijälle sekä lähiesimiehelle.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

2.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Nimesimme menetelmämme luovaksi tavoitteelliseksi työkokemukseksi ja tutkimustehtävänäme oli tutkia menetelmän käyttökelpoisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta osana mielenterveyskuntoutumisen tukiasumista kuntoutujien kokemusten mukaan. Pyrimme selvittämään tukisiko luova työkokemus kuntoutumista ja saisiko se kuntoutujan kokemusmaailmassa merkittävää painoarvoa.

Tutkimuskysymykset ovat:

Onko luovan tavoitteellisen työkokemuksen menetelmä tarkoituksenmukainen osana mielenterveyskuntoutumisen tukiasumisen palveluita kuntoutujien kokemusten mukaan?

Tukeeko menetelmä kuntoutujan voimaantumista ja selviytymisen kokemuksen vahvistumista?

Mitkä ovat ryhmämuotoisen menetelmän vahvuudet?

2.2 Tiedonhankinta ja tutkimusaineistot

Tutkimme menetelmäämme laadullisen tutkimuksen keinoin. Keräsimme aineiston luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa (Hirsjärvi & Remes 2001, 155). Tutkimusaineistona toimi kokoontumiskerroista koostetut havainnot (havaintomatriisi, LIITE 1) koskien ryhmäläisten omaa toimintaa sekä jokaisen tapaamiskerran jälkeen kerätyt palautteet haastattelulomakkeella (LIITE 2), jossa kaikilta kuntoutujilta kysyttiin samat kysymykset samassa järjestyksessä.

Kokoontumiskertamme sijoituivat aikavälille 11.2. – 8.4.2010, jonka aikana kokoonnuimme ryhmänä kuusi kertaa. Kuudennella kerralla keräsimme kurssilaisilta palautetta kokonaisvaltaisemmin. Ryhmätapaamiset rakentuivat

joka kerralla aloitusosioista, johon liittyi selkeää ryhmässä toimimista ja keskustelua sekä omien sen hetken tuntemusten kuvaamista. Näin ryhmä tuli tietoisemmaksi siitä, mikä oli heidän kokemuksensa osallistua juuri tähän torstairyhmään. Olimme yhdessä kolmesta neljään tuntia, joten aloitushetken jälkeen meillä oli aikaa paneutua rauhassa luoviin työtehtäviin. Tehtävät pyrittiin esittelemään ryhmäläisille tavalla, jossa ei tarvinnut omaksua liian suuria kokonaisuuksia kerrallaan, vaan saimme aikaan pala palalta suuriakin kokonaisuuksia.

Vaikka tuotteiden valmistamisen ja myymisen tavoitteena olikin virkistysvarojen kerääminen, ei itse tekeminen saanut asettaa kuntoutujille liikaa paineita. Kiire tai stressi laadusta ja määrästä ei saanut vähentää kokemusta omasta tekemisen prosessin merkityksestä. Kokoontumiskerroille olimme aina varanneet rauhallista aikaa kahvitteluun keittiön pöydän ääressä.

Kertojen lopuksi ryhmäläiset maalasivat tauluja yksikön seinälle. Tavoitteena oli yhdessä tehden valmistaa kolme maalausta ja näin tuoda asiakaskuntaa kuvaavaa ilmettä miljööseen. Erilaisin kuvataiteellisin menetelmin pyrimme madaltamaan kynnystä maalaamiseen, sillä monelle se oli epäonnistumisen pelon vuoksi vaikeaa.

Suunnittelimme jokaiselle ryhmäkerralle osatavoitteet ja odotukset, joiden toteutumista arvioimme ryhmäkertojen jälkeen oman kokemuksemme kautta. Ensimmäisen kerran tavoitteiksi muodostui tutustuminen ja työskentelyilmapiirin luominen. Toisen kerran tavoitteita olivat tuloksen näkeminen ensimmäisestä tehtävästä, ryhmän lujittuminen, kuntoutujien itsensä näkeminen tärkeänä osana projektia ja hyväksyvä katse itseän kuvien kautta. Kolmannen kerran tavoitteet olivat kuntoutumista tukevat luovat työtehtävät, kuntoutujan kasvava ymmärrys tehtävien merkityksestä, ryhmän työskentelyilmapiirin lujittaminen, riittävän tuen tarjoaminen ja ryhmäläisille projektin kokonaisuuden hahmottuminen tuotteiden konkretisoituessa. Neljännen kerran tavoitteita olivat uusien ideoiden kehittäminen ryhmässä, ryhmäläisten kasvanut luottamus sosiaaliseen tukeen ja omaan pystyvyyteensä, ryhmäläisten rohkeus luovuuden käyttöön, rentoutta ja hyvää mieltä tuottavan luovan työkokemuksen saavuttaminen sekä ryhmäläisten välisen keskustelun lisääntyminen. Viidennen

kerran tavoitteita olivat kokonaisuuden tarkastelu ryhmäläisten kanssa, ryhmäläisten oman roolin korostuminen, tämän hetken tulosten tarkastelu ja ryhmäläisten itsereflektointi. Kuudennen eli viimeisen kerran tavoitteita olivat kattavan palautteen kerääminen, kiittäminen ja arvostuksen antaminen, muistokappaleiden jako tuotteista, projektin juhlistaminen ja käytännön viimeistelyt.

Dokumentoimme toimintaa valokuvaamalla ryhmäkertoja ryhmäläisten toiveiden mukaan ja kirjoittamalla työpäiväkirjoihimme toiminnan ja toteutuksen kuvausta. Yhdistämällä näiden tiedonhankintamenetelmien tulokset, pyrimme saamaan kattavan aineiston, jolla pystyimme vastaamaan tutkimuskysymyksiimme. Yhden näkökulman lisää tutkimukseemme toi ASPA palvelu oy:n ohjaajan havainnot. Olimme pyytäneet häneltä yleisluontoista palautetta havainnoistaan ryhmän toiminnasta sekä meidän ohjausprosessistamme. Parhaimmillaan häneltä saatu ulkopuolinen tuki kehitti ohjaustamme ryhmää tukevampaan suuntaan.

Palautelomakkeet kertoivat meille sen, mikä oli tärkeää ja olennaista kuntoutujien prosessissa sillä hetkellä, mutta palautteen kirjoittaminen antoi myös heille tilaisuuden pohtia omaa asennettaan projektia kohtaan. Näiden seikkojen valossa pyrimme tarkkailemaan mahdollisia muuttuvia ja jatkuvia teemoja ryhmän toiminnassa. Havainnointiaineiston ja kirjallisen palautteen välinen suhde oli tutkimuksen kannalta siksi tärkeää, että havainnoinnin avulla kykenimme tarkastelemaan ovatko kuntoutujien omat havainnot yhtenäisessä linjassa sen kanssa, mitä todella tapahtui (Hirsjärvi & Remes 2001,199).

Vapaamuotoisen kirjoitetun palautteen ohjeistuksessa pyysimme ryhmäläisiä kertomaan, onko ryhmään osallistuminen tukenut heidän kuntoutumistaan ja kuinka he ovat kokeneet ryhmän toiminnan kokonaisuutena. Osa ryhmäläisistä sanoi kokevansa tehtävän vaikeana, mutta sai silti tuotettua tekstiä kokemuksistaan. Yhden ryhmäläisen refleктоivan tekstin tuottaminen vaikutti vaivattomalta.

Palautekyselyn suunnittelimme viidennen ryhmäkerran jälkeen vapaamuotoisten kirjallisten tuotosten pohjalta. Vaikka olimme projektin alussa

suunnitelleet viimeiselle kerralle joko kirjallista palautetta tai teemahaastatteluja, päädyimme kuitenkin kyselykaavakkeeseen. Aikaisempien kirjallisten tuotosten pohjalta vaikutti mielestämme siltä, että saisimme eniten aineistoa tekemällä mahdollisimman helposti vastattavissa olevan kyselyn rasti ruutuun – periaatteella. Haastattelujen tekemisen koimme riskialttiiksi aineiston saamisen kannalta sekä liikaa aikaa viimeiseltä kerralta vieväksi. Kaavakkeen kysymykset laadimme pohjautumaan tutkimuskysymyksiimme ja viitekehukseen. Kyselyyn vastaamiselle varasimme ryhmäläisille aikaa viimeisen kerran loppuun. Kyselykaavakkeen pituus otettiin ryhmässä vastaan huumorilla ja helpotuksella varsinkin, kun kerroimme, ettei tarvitse tuottaa välttämättä tekstiä. Kyselykaavakkeen täyttäminen sujui mielestämme kaikilta suhteellisen vaivattomasti.

Oli tärkeää havainnoida asennetta, ilmapiiriä ja toimintaa sekä systemaattisen että osallistuvan havainnoinnin kautta, mutta myös kirjallisten palautteiden avulla, jotta saimme kattavan kuvan useista eri näkökulmista. Havaintomatriisiin perustuvat merkinnät kertoivat yleisestä asenteesta ja todellisesta toiminnasta, mutta kirjallisen palautteen avulla ryhmäläinen sai ilmaista sen, mitä itse halusi kertoa omasta kokemuksestaan. Havaintoaineiston ja palautteiden ohella oli meidän mielestämme tärkeää kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin: prosessin kuvaamiseen, johon kuuluivat ohjaajien odotukset ja toiminnan arviointi sekä ryhmän toiminnan yleisluontoinen tarkastelu kertakohtaisesti, päiväkirjan pitäminen syvempiä pohdintoja ja lisäkysymyksiä varten, ohjaamiseen sekä vuorovaikutukseen vaikuttavat tekijät.

Havainnoinnin eduiksi voidaan todeta sen tarjoama välitön ja suora tieto ympäröivästä todellisuudesta, vaikkakin menetelmänä se on varsin työläs. Havainnointi tapahtuu aina todellisessa ympäristössä, eli tilannetta ei ole rakennettu keinotekoisesti, kuten monesti käy esimerkiksi haastattelutilanteiden kohdalla (Hirsjärvi & Remes, 2001: 202). Meidän tutkimukseemme havainnointi sopi hyvin, sillä sen avulla kyettiin hyvin selvittämään vuorovaikutuksessa tapahtuvia asioita. Havainnointitilanteen riski oli se, että ryhmän käyttäytyminen voisi muuttua havainnoinnin alaisena. Olimme pyrkineet välttämään tällaista vääristymää tapaamalla ryhmää kaksi kertaa ennen havainnoinnin alkamista. Lisäksi mielenterveyskuntoutujat ovat sairausprosessinsa aikana monessa

yhteydessä olleet tekemisissä erilaisten arviointien kanssa, joten tilanteen mieltäminen normaaliksi on heille kenties helpompaa kuin monelle muulle erityisryhmälle.

Tapamme havainnoida oli systemaattista ja jäseneltyä, ja käytimme apunamme havaintomatriisia, johon kirjasimme sekä erilaisten toimintojen määriä että havaintojen tyyppejä avainsanoilla. Systemaattinen havainnointi on ollut perinteinen tapa tehdä tutkimusta erityisesti kasvatustieteessä erilaisia ryhmiä tarkastellessa, mutta menetelmän käyttö on lisääntynyt myös sosiaalitieteissä (Hirsjärvi & Remes 2001, 203).

Tällainen systemaattinen tarkastelu oli mahdollista, koska toimimme työparina ja työnjakoon kuului, että toinen havainnoi toisen ohjatesa. Ohjaava opiskelija teki jatkuvasti ryhmän toimintaan osallistuvaa, tilanteessa vapaasti muotoutuvaa havainnointia (Hirsjärvi & Remes 2001, 201) odotuksia vasten peilaavaa arviointia varten. Tällaisen osallistuvan havainnoijan roolin olimme antaneet myös yksikön omalle ohjaajalle, tosin hänen tarkastelunsa painopisteisiin kuului myös meidän ohjaamisemme arviointi. Havainnointiin lisähaastetta toi riski täydellisestä osallistumisesta (Hirsjärvi & Remes 2001, 203), jossa tutkija pyrkii pääsemään ryhmän täysivaltaiseksi jäseneksi. Ohjaajan luonnollinen ja aito toiminta ryhmässä saattaisi meidän tutkimuksessamme merkitä sitä, että hän omalla vuorovaikutuksellaan ohjaisi ryhmän omaa sisäistä vuorovaikutusta ja vääristäisi havainnoinnin tuloksia varsinkin kun kyse on hyvin pienestä ryhmästä. Jotta havainnot olisivat luotettavia ja minkäänlaisia johtopäätelmiä pystyttäisiin niistä vetämään, tulisi ryhmän toiminta- ja vuorovaikutustilanne luoda sellaiseksi, että mikään ei johdattele tilannetta. Olimme rakentaneet hyvää luottamusta itsemme ja ryhmäläisten välille, eikä meidän havaintojen kerääminen tuntunut häiritsevän heitä. Pyrimme myös poistamaan ryhmän ulkopuolisten ihmisten vaikutusta tilanteeseen. Korostimme ryhmän omaa keskinäistä vuorovaikutusta ja annoimme heille vapaat kädet luotsata tekemistään itsensä näköiseen suuntaan. Menetelmiimme liittyi vahvasti itsensä ilmaiseminen yksilöllisellä tavalla turvallisessa ilmapiirissä jokaisen vauhtia ja näkemystä kunnioittaen

2.3 Aineiston analyysitapa

Kun aineisto oli saatu kerättyä, kokosimme havaintomatriisit yhteen ja analysoimme mahdollisia yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia sekä kertakohtaisesti että prosessissa kautta linjan. Havaintoja tehdessämme emme vertailleet keskenämme poimimiamme huomiota, jotta emme vaikuttaisi tiedostamattamme toistemme tapaan havainnoida ja arvioida toimintaa. Kun havaintojen tulokset oli pelkistetty, näimme mahdolliset muuttuneet tekijät tai läpi prosessin kantaneet avainsanat. Avainsanojen määrä ja niiden esiintymisen toistuminen kertoi meille jotain olennaista prosessin luonteesta. Näiden päätelmien tukena meillä oli kirjallisesti kerätty palauteaineisto, jossa kuntoutujat saivat itse avata omaa henkilökohtaista prosessiaan haluamansa verran.

Tehdessämme aineistoanalyysiä jaoimme aineistomme joko ryhmäprosessia tai yksilötason prosessia kuvaaviksi aineistoiksi riippuen siitä, mistä tiedonkeruumenetelmät tuottivat eniten informaatiota. Yksilötason prosessia kuvaavaksi aineistoksi muodostui viidennellä ryhmäkerralla ryhmäläisten kirjoittama vapaamuotoinen palaute suhteessa kuntoutumiseensa sekä viimeisellä kerralla ryhmäläisten täyttämä palautekysely. Keräsimme molemmat aineistot vain kerran ja niissä pyrimme saamaan esille ryhmäläisten henkilökohtaisen kokemuksen projektista.

3 TUTKIMUSKÄSITTEET

Sosionomi (AMK) koulutuksessamme meillä molemmilla on ollut vaihtoehtoisina opintoina sosiaalinen kuntoutus, mihin luovan tavoitteellisen työkokemuksen menetelmä pohjautuu. Avaamme ensin ”sosiaalisen” ja ”kuntoutuksen”- käsitteitä erikseen ja sitten yhdessä sosiaalisena kuntoutuksena. Tutkimuskäsitteitämme ovat selviytyminen ja voimaantuminen. Luovan tavoitteellisen työkokemuksen menetelmän avulla pyrimme vahvistamaan ryhmäläisten selviytymistä ja voimaantumista. Selviytymisen ja voimaantumisen käsitteisiin liittyy kiinteästi hallinta- ja pystyvyyskäsitteet. Luvun loppuun olemme hahmotelleet kehittämämme luovan tavoitteellisen työkokemuksen menetelmän teoriaa siihen liittyvien elementtien kautta.

3.1 Sosiaalinen kuntoutus

Sosiaalinen on käsitteenä monitahoinen. Sosiologisesta näkökulmasta se tarkoittaa ihmisten yhdessä elämisestä muodostuvia normeja ja instituutioita, yhteisöjä, sosiaalisia suhteita ja vuorovaikutusta. Jos käsitettä tarkastellaan puolestaan sosiaalipolitiikan piiristä, viitataan sillä johonkin erityiseen tarvitsemiseen. Sosiaalityön käsitteenä sosiaalisella tarkoitetaan yksilön suhdetta yhteisöön ja yhteiskuntaan, osallisuutta ja kansalaisuuden toteutumista. Toisaalta kaikki katsantokannat täydentävät toisiaan ja muodostavat yhdessä sosiaalinen –käsitteen. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 62)

Armas Nieminen (1955) löysi käsitteelle sosiaalinen neljä erilaista vivahdetta. Laajimmassa merkityksessään sosiaalisella tarkoitetaan ”yhteiskunnallista”, jolloin se käsittää kaiken ihmisen elämään yhteiskunnassa kuuluvan. Tähän näkökulmaan voidaan sisällyttää myös arvonäkökohtia, jolloin toiminnan on tarkoitus edistää yhteiskunnan etua. Suppeammassa merkityksessään sosiaalisella voidaan käsittää ihmisten auttamista tai toimintaa, joka kuuluu sosiaalishallinnon piiriin. (Mäkinen ym. 2009, 63)

Professori Eino Kuusi (1975) on sisällyttänyt sosiaalinen –käsitteeseen yhteisösuhteet, yhteisössä elämisen, käsityksen ihmisten yhteisestä vastuusta ja heikoimmista huolehtimisen. Nykyisin tällä tarkoitetaan lähinnä sosiaalista yhteisvastuuta (esim. Juhila 2006), johon sosiaalialan pyrkimys varmistaa ihmisten ihmisoikeuksien ja sosiaalisten oikeuksien toteutuminen perustuu. (Mäkinen ym. 2009, 63) Käsitämmekin sosiaalisen laajimmassa merkityksessään, jolloin siihen kuuluu kaikki ihmisen elämään yhteiskunnassa kuuluva, ja lisäämme siihen sosiaalisen yhteisvastuun ajatuksen.

Kuntoutus jaotellaan yleensä lääkinälliseen, sosiaaliseen, ammatilliseen ja kasvatukselliseen, vaikka rajat eivät olekaan käytännössä näin selvät. Kuntoutuksen muodosta kuitenkin riippuvat yleensä tavoitteiden saavuttamiseksi käytettävät keinot. Kuntoutukselle on myös monia määrittelyjä riippuen katsantokannasta. Meidän näkökulmamme on kuntoutumisen näkökulma, josta katsottuna kuntoutus nähdään ihmisen ja ympäristön muutosprosessina. Tavoitteena kuntoutuksella on tällöin kuntoutujan mahdollisimman hyvä toimintakyky ja mahdollisuus erilaisissa ympäristöissä tarpeidensa tyydyttämiseen. (Rissanen, Kallanranta & Suikkanen 2008)

Järvikosken ja Härkäpään (2004, 18) määritelmän mukaan ”kuntoutus on suunnitelmallista ja monialaista toimintaa, jonka yleistavoitteena on auttaa kuntoutujaa toteuttamaan elämänprojektejaan ja ylläpitämään elämänhallintaansa tilanteissa, joissa hänen mahdollisuutensa sosiaaliseen selviytymiseen ja integraatioon ovat sairauden tai muiden syiden vuoksi uhattuina tai heikentyneet”. Kuntoutuksella pyritään lisäämään yksilön voimavaroja, toimintakykyisyyttä ja hallinnan tunnetta sekä ympäristön tarjoamia toimintamahdollisuuksia (Järvikoski & Härkäpää 2004, 18).

Sosiaalinen kuntoutus on prosessi, jolla pyritään sosiaalisen toimintakyvyn kehittämiseen. Sen avulla on mahdollisuus saavuttaa yhdenvertaiset osallistumisen mahdollisuudet. Sosiaalinen toimintakyky käsittää neljä limittäin olevaa elementtiä: tietoisuuden, resurssit, persoonallisuuden ja ympäristön. Tietoisuudella tarkoitetaan kykyä tehdä havaintoja sekä itsestä että muista ihmisistä ja ympäristöstä, sekä kykyä pohtia havaintojaan. Resurssit voivat olla aineellisia, taloudellisia tai henkisiä, kuten esimerkiksi ongelmanratkaisukyky.

Persoonallisuuteen sisältyy positiivinen käsitys itsestä, sosiaaliset taidot, sitkeys, kyky tehdä valintoja ja toimia omien tavoitteiden saavuttamiseksi. Ympäristöllä tarkoitetaan sitä, että sosiaalinen toimintakyky kehittyy suhteessa yhteisöön ja näkyy myös suhteessa siihen. Yhden elementin kehittyminen vaikuttaa myös muihin elementteihin niiden ollessa vuorovaikutuksessa keskenään. (Kananoja 1983, 45-57)

3.2 Selviytyminen, voimaantuminen ja hallinta- ja pystyvyyskäsitteet

Valitsimme yhdeksi opinnäytetyömme teoriaksi ja käsitteeksi selviytymisen (coping) Ikonen (2000) rajauksen mukaan. Siinä selviytyminen määritellään ”ihmisen omakohtaisena kokemuksena ja tuntemuksena omasta jaksamisesta ja pärjäämisestä”, Ikonen (2000, 13). Selviytymättömyyden Ikonen (2000, 13) määrittelee jaksamattomuutena, uupumisena ja väsymisenä, jotka voivat aiheuttaa pitkäaikaista sisäistä lamaantumista, jähmettymistä ja pysähtyneisyyttä.

Subjekttiivisen selviytymisen kokemuksen katsotaan olevan yhteydessä yksilön voimavaroihin. Voimavaroja voivat olla fyysiset eli yksilön ruumiiseen liittyvät voimavarat, kognitiiviset eli henkisiä (sisäiset prosessit), emotionaalisia eli tunne-elämään liittyviä, sosiaalisia eli vuorovaikutukseen ja toimintaan liittyviä, ja spirituaalisia eli ihmisen uskoon liittyviä (Ikonen 2000, 14).

Ikonen (2000, 15) mukaan selviytymisessä on kyse ihmisen käsittämisestä olevansa oman elämänsä muokkaaja, koska ihminen luo sisältöjä elämälleen, antaa merkityksiä sille ja arvottaa sitä. Selviytymisen prosessiin kuuluu omien tekojensa ja oman elämänsä vaikutusten arviointi sekä uusien elämänhallinta- ja ongelmanratkaisutaitojen kehittäminen (Ikonen 2000, 15).

Selviytymisen eli coping –teorian ja käsitteen luojana pidetään Lazarusta (1966, 1980), joka kehitti psykologisen stressimallin. Mallissa tarkastellaan yksilön ja ympäristön vuorovaikutuksesta aiheutuvaan stressiin mukautumista ja ongelmanratkaisuyritystä selviytymisenä. Stressin syntyminen riippuu ihmisen asioihin suhtautumisesta ja tavasta ottaa asioita vastaan. Selviytymiskeinoilla vastataan mukautumisvaatimuksiin. Lazarus käsittää selviytymiskeinoiksi

(Ikonen puhuu voimavaroista) esimerkiksi psykologiset puolustuskeinot. Billings ja Moos (1981) laajensivat Lazaruksen (1966) tuloksia ja laativat selviytymiskeinojen luokittelun. Luokittelussa on neljä selviytymisen keinoryhmää: tunne-elämään liittyvät kognitiiviset keinot (esim. myönteinen ajattelu), ongelmaan keskittyvät kognitiiviset keinot (esim. harkitsee vaihtoehtoja ja hyödyntää aikaisempia kokemuksia), käyttäytymiseen liittyvät ongelmaan keskittyvät keinot (esim. puhua jonkun kanssa tilanteesta) ja tunne-elämään kekkittyvä välttäminen tai mitätöinti (esim. on valmistautunut pahimpaan). (Ikonen 2000, 30-32)

Gerhardin (1979) selvitymisstrategioiden (voimavarat, selvitysmkeinot) luokittelussa puolestaan on kolme luokkaa: psykofysiologiset strategiat, joilla pyritään vireystilan hallintaan (esim. pelko, ahdistus), psykologiset selviytymisstrategiat, joilla jäsennetään tilannetta uudelleen, ja projektin muodostaminen, jossa kyseenalaistetaan aikaisempia tavoitteita ja arvioidaan niitä uudelleen, asetetaan uusia päämääriä ja tehdään suunnitelmia niiden toteuttamiseksi. (Järvikoski & Härkäpää 2004, 128)

Selviytymiseen liittyviä tärkeitä tukevia tekijöitä on koonnut Nores (1993, 1997), ja niitä ovat: ymmärretyksi ja kuulluksi tuleminen, mahdollisuus olla oma itsensä, mahdollisuus olla pidetty ja hyväksyty, mahdollisuus huolien purkamiseen, se, että sairauteen liittyvä kärsimys otetaan tosissaan, ja tuen saaminen. Ikonen käsittää selviytymisen tukemisen mahdollisuuksien luomiseksi elämälle. (Ikonen 2000, 36)

Alkuperäisestä empowerment –sanasta on monia muitakin suomennoksia kuin voimaantuminen, kuten valtaistuminen, valtaistaminen, voimavaraistuminen, voimistaminen ja vahvistaminen (Mäkinen ym. 2009,132). Valitsimme kuitenkin käyttöömmme käännöksen voimaantuminen, jota olemme käyttäneet eniten koulutuksemme aikana. Voimaantumisen käsite liittyy mielestämme elämänhallinnan käsitteeseen tai on lähellä sitä, riippuen käsitteiden tulkintatavasta.

Voimaantumisen käsitettä on käytetty ja käytetään tarkoittamaan toisinaan prosessia, tavoitetta tai tavoiteltua lopputulosta, joskus sillä ymmärretään yksilöllistä ja joskus taas ryhmätasoisista tapahtumaa. Käsitettä voidaan käyttää myös hyvin erilaisissa yhteyksissä. (Järvikoski 1996, 118) Valitsimme käyttöömmä Adamsin (2008) määritelmän voimaantumisesta, jossa se nähdään: ”yksilöjen, ryhmien tai yhteisöjen kyvyksi kontrolloida olosuhteitaan, käyttää valtaa ja saavuttaa omia päämääriään” (Mäkinen ym. 2009, 132). Adams (2008) katsoo siihen liittyväksi myös prosessit, joiden kautta ihmiset voivat auttaa itseään sekä toisia lisäämään elämänlaatuaan mahdollisimman paljon, joko yksin tai yhdessä (Mäkinen ym. 2009, 132).

Camberlin (1997) on tarkastellut voimaantumista mielenterveyskuntoutujan näkökulmasta ja muodostanut listan voimaantumisprosessin eri osatekijöistä, joita ovat: ”1. saada valtaa tehdä päätöksiä, 2. saada tietoja ja resursseja, 3. saada vaihtoehtoja, joista tehdä valintoja, 4. assertiivisuus (itseluottamus, pystyvyys), 5. tunne ,että sillä mitä tekee on merkitystä (toiveikkuus), 6. päästä irti totutuista ajattelutavoista, oppia ajattelemaan kriittisesti, 7. oppia tuntemaan ja ilmaisemaan vihaa ja suuttumusta, 8. tuntea olevansa osa ryhmästä, ei yksin, 9. ymmärtää, että ihmisellä on oikeuksia, 10. saada aikaan muutosta omassa elämässä ja omassa yhteisössä, 11. oppia taitoja (esim. taito kommunikoida), joita pitää tärkeänä, 12. muuttaa muiden käsityksiä omasta pystyvyydestä ja kyvystä toimia, 13. astua ulos elämään, 14. kasvu ja muutos, joka ei koskaan lopu ja joka lähtee omasta aloitteesta ja 15. myönteinen minäkuva ja stigman voittaminen” (Järvikoski & Härkäpää 2004, 131).

Voimaantumisen prosessia voidaan tarkastella yksilön, organisaation (ryhmän) tai yhteiskunnan tasolla. Voimaantuminen näkyy yksilötasolla parantuneena itsetuntona ja kyynä asettaa ja saavuttaa päämääriä (Siitonen 1999, 88). Se voi ilmetä itseluottamuksena, hallinnan tunteena ja tietoisuutena itsestä suhteessa ympäristöön. Organisaation (tai ryhmän) tasolla voimaantuminen tarkoittaa prosesseja, joissa tuetaan jäsenten yhteenkuuluvuutta ja mahdollisuutta osallistua aktiivisesti sen toimintaan. Yhteiskunnan tasolla voimaantumisella tarkoitetaan kansalaisten aktiivista osallistumista yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. (Järvikoski & Härkäpää 2004, 131-132)

Rodwellin (1996) mukaan voimaantuminen edellyttää molemminpuolista luottamusta ja kunnioitusta, koulutusta, tukea, osallistumista sekä sitoutumista. Ihmisiä ei voi voimaannuttaa vaan voimaantuminen lähtee ihmisestä itsestään. Voidaan kuitenkin tarjota taitoja, resursseja ja mahdollisuuksia kehittää omaa kontrollin tunnetta. (Siitonen 1999, 88)

Tanner (1998) olettaa voimaantumisen olevan parhaiten saavutettavissa, jos asiakkaalle annetaan mahdollisuus osallistua oman kuntoutusprosessinsa suunnitteluun sekä toteutukseen ja saada sen aikana onnistumisen kokemuksia. (Järvikoski & Härkäpää 2004, 134)

Rotterin (1954, 1966) kehittämässä sosiaalisessa oppimisteoriassa hallintaa koskevilla käsityksillä on tärkeä asema. Teorian mukaan alttius toimintaan riippuu odotuksista, joita yksilöllä on toimintansa tuloksista ja niiden arvokkuudesta. Ihminen on alttiimpi toimimaan ja käyttämään voimavarojaan, jos hän uskoo saavuttavansa omalla toiminnallaan tärkeitä asioita. Itselle arvokkaan tavoitteen saavuttaminen ja toiminnan tuottamat onnistumisen kokemukset herättävät ja tuottavat motivaatiota. Onnistumisen kokemukset puolestaan lisäävät yksilön odotuksia omista mahdollisuuksistaan saada aikaan jotain arvokasta. Keskeinen käsite sosiaalisessa oppimisteoriassa on hallinnan sijaintia koskevat odotukset, millä tarkoitetaan ihmisen käsitystä omasta pystyvyydestään saada aikaan tuloksia omalla toiminnallaan (odotus henkilökohtaisesta hallinnasta), vai ovatko tärkeät tapahtumat hänen omien vaikutusmahdollisuuksiensa ulkopuolella (odotus muiden tai sattuman hallinnasta). Elämäntapahtumien hallintaan liittyy myös teoria opitusta avuttomuudesta (Seligman 1975), millä tarkoitetaan tilaa, jossa ihminen joutuu toistuvasti huomaamaan, ettei pysty vaikuttamaan hänelle sattuviin asioihin. (Järvikoski & Härkäpää 2004, 122-124)

Albert Banduran sosiaalis-kognitiivisessa oppimisteoriassa (esim. 1986, 1999) usko henkilökohtaiseen pystyvyyteen on yksi keskeisimmistä toimintaan vaikuttavista tekijöistä. Koetulla pystyvyydellä tarkoitetaan yksilön uskoa omiin mahdollisuuksiinsa ja kykyihinsä suunnitella sekä toteuttaa toimintaa haluttuihin tavoitteisiin pääsemiseksi. Pystyvyyksäesityksiin vaikuttavat toiminnalla aikaansaadut tulokset, joista merkittävimpiä ovat hallinnan ja onnistumisen

kokemukset. Pystyvyyskäsitteisiin vaikuttaa myös sellaisten ihmisten onnistumisten seuraaminen, jotka ovat samassa tilanteessa, sekä fysiologiset-että tunnetilat. (Järvikoski & Härkäpää 2004, 124)

3.3 Luova tavoitteellinen työkokemus

Tämä opinnäytetyö käsittelee menetelmää, jonka olemme nimenneet luovaksi tavoitteelliseksi työkokemukseksi. Olemme suunnitelleet menetelmän käytettäväksi projektiluotoisesti, mutta se sisältää mahdollisuuden toiminnan jatkamiseen projektiosuuden jälkeenkin ryhmäläisten pyynnöstä. Luovan tavoitteellisen työkokemuksen menetelmästä hahmottelemamme malli sisältää kolme elementtiä: kuntoutujien luovuuden löytämisen ja käyttämisen heidän oman kuntoutumisensa välineenä, toiminnan tavoitteellisuuden kuntoutujien toiveista käsin ja työhön verrattavan kokemuksen mahdollistumisen.

Luovuus

Saarelaisen mukaan oman luovuuden löytäminen avaa uusia kokemisen ja toiminnan tapoja. Hän näkee luovuuden antavan virikkeitä ihmissuhteiden solmimiselle ja parantaa keskinäistä vuorovaikutusta. Kuvataiteen tehtäväksi Saarelainen näkee tunteiden, joita on vaikea ilmaista muulla tavoin, tulkinnan. Hän pitää kuvataidetta myös yhtenä selviytymiskeinona ahdistuksessa. Saarelaisen mukaan ”opiskelu, luova työkokemus ja esteettinen toiminta muodostavat ihmisessä vahvasti uusia kykyjä, koska ne vaikuttavat hänen koko persoonallisuutensa suuntautumiseen”. (Parantava taide 2002, 96, 99, 105)

Lisbeth Blomqvist-Suomivuori pitää tärkeänä mahdollisuuksien antamista luovaan toimintaan. Hän katsoo taiteen aktivoivan ihmistä ja rakentavan siltaa elämään ulkopuolella (Parantava taide 2002, 63).

Kirjallisuuden ja oman kokemuksemme perusteella uskomme luovan toiminnan ja kuvataiteiden tukevan kuntoutumista ja antavan kuntoutujille mahdollisuuden kokemuksiin, joiden kautta selviytymisen ja voimaantumisen vahvistuminen on mahdollista.

Tavoitteellisen luovan työkokemuksen ja luovien välineiden suhteesta

Tarkastellessamme tässä opinnäytetyössä omaa tapaamme toteuttaa luovaa toimintaa kuvailemme sitä usein kuvataiteellisena toimintana. Kuvataide sanana saattaa rakentaa lukijalle liian jäykän kuvan kaikesta siitä, mitä aiheesta peruskouluissa on opittu. Kuvataiteen voisi laajentaa tässä yhteydessä taiteeksi, sillä tekemämme tuotteet ja niihin liittyvä prosessi nivoutuu taiteen kontekstiin. Taiteen eräs tehtävä on peilata yhteiskunnallisia ilmiöitä, joista mielenterveyskuntoutujan stigma ja siitä vapautumisen vaikeus on yksi. Siinä missä projektin konteksti on siis hyvin yhteiskunnallinen, tekemisen toteuttaminen lainaa helposti lähestyttäviä tekniikoita ja niiden kautta pyrkimyksiä esteettisyyteen kuvataiteesta, jolloin matala kynnys tekemiseen toteutuu.

Tavoitteellinen luova työkokemus ei menetelmänä kuitenkaan rajoitu kuvailmaisulliseen tapaan tehdä. Meidän valintoihimme toteuttaa projekti juuri tällaisena vaikuttivat ryhmän omat toiveet sekä meidän vahvuusalueemme ohjaajina. Menetelmä itsessään varioi, sillä se jokaisella toteutumiskerrallaan lähtee puhtaalta pöydältä liikkeelle ja ohjaava sosionomi rakentaa tulevaa toimintaa asiakaslähtöisesti. Olemme projektiamme toteuttaessamme huomanneet, että luovan työkokemuksen menetelmä ei tarkoita pelkästään luovuutta projektin toteuttamisen tekniikoissa, vaan myös luovaa tapaa tehdä mitä tahansa työtä, jotta syntyy mahdollisimman onnistunut ja kuntouttava kokemus.

Voimauttava valokuva

Voimauttava valokuva on sosiaalipedagoginen menetelmä, joka perustuu voimaantumisen (empowerment) käsitteen sisältöihin. Sen on kehittänyt Miina Savolainen, valokuvaaja sekä taide- ja sosiaalikasvattaja. Menetelmän avulla voidaan vahvistaa yksilöllistä identiteettiä, mutta se soveltuu myös esimerkiksi työyhteisön vuorovaikutussuhteiden vahvistamiseen. Menetelmän keskeisiä ehtoja ovat tasavertaisuus ja yksilön itsensä määrittelemisen oikeus. Käytännössä valokuvaustilanteet toteutetaan dialogisessa vuorovaikutuksessa

kuvaajan ja kuvattavan välillä. Kuvattavalla on oikeus itse määrittellä millaisissa kuvissa hän haluaa esiintyä. Tasavertaisuuden ja omakohtaisuuden kannalta on tärkeää, että kuvaaja kokee millaista on olla kuvattavan asemassa ja vastavuoroisesti toisinkin päin. (Savolainen 2008)

Valokuvan voimauttava käyttö perustuu voimautumisen ehtojen toteutumiselle valokuvaustilanteessa. Koska valokuvaa voi käyttää ihmissuhteissa tiedostamattoman tai tarkoituksellisen vallankäytön välineenä, valokuvan ammatillinen soveltaminen edellyttää henkilökohtaisen valokuvaprosessin läpikäymistä sekä menetelmän keskeisiin sisältöihin perehtymistä. (Halkola, Mannermaa, Koffert & Koulu 2009, 211-112)

Valokuvan käyttö voimauttavana välineenä edellyttää valokuvauksen valta-asetelmien purkamista, tasa-arvoisuutta ja valokuvattavan itsemäärittelyn oikeuden toteutumista. Voimautumisen käsite sopii valokuvan käyttöön sen takia, että sekin ottaa kantaa vallankäytön ongelmiin ja edellyttää niiden purkamista, jotta voimaantumista voisi tapahtua. Voimaantumisella käsitetään voimauttavassa valokuvassa Juha Siitosen määritelmän mukaan ”ihmisestä itsestään lähtevää sisäisen voimantunteen kasvuprosessia”. Sen käsitetään vapauttavan ihmisen voimavaroja ja synnyttävän vastuullista luovuutta yhteisöllisesti. Vaikka voimaantumiseen katsotaan vaikuttavan sosiaaliset rakenteet, olosuhteet ja toiset ihmiset, lähtee se kuitenkin aina ihmisestä itsestään. Voimauttavan valokuvan käytössä on siis kysymys näiden ehtojen toteuttamisesta valokuvausprosessissa ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Tällöin ihmiset voivat kokea tulleet nähdyiksi kokonaisena. (Halkola ym. 2009, 211-112)

Tavoitteellisuus

Luovan tavoitteellisen työkokemuksen menetelmään olemme sisällyttäneet ajatuksen kuntoutujien tavoitteiden toteuttamisesta toiminnan avulla, millä pyrimme toiminnan merkityksellisyyteen ja arvokkuuteen kuntoutujien näkökulmasta. Tavoitteellisuuden tarkoitus toiminnassa on mielestämme sitouttaa toimintaan, vahvistaa ryhmäidentiteettiä ja pystyvyyden kokemuksia, ja antaa mahdollisuus onnistumisen kokemuksille. Tavoitteellisuudessa korostuu mielestämme kuntoutujien kyky asettaa tavoitteita ja toimia niiden saavuttamiseksi.

Työn kuntouttavat elementit

Käytettäessä työtä kuntouttavassa mielessä, tulee huomioida sen järjestämiseen liittyviä asioita:

Kuntoutujaa tuetaan valitsemaan hänelle sopivat työtehtävät, joiden ei tarvitse vaatia erityistä ammattitaitoa vaan ne voi oppia ja niissä voi edetä taitojen karttumisen mukaan. Tarkoituksena on, että kuntoutuja ymmärtää työn tekemisestä saatavat välittömät sekä pidemmän tähtäimen taloudelliset, sosiaaliset ja henkiset edut. Työn tekemisen kautta on mahdollisuus saavuttaa onnistumisen kokemuksia, joiden kautta kuntoutuja voi alkaa tunnustelemaan, säätelemään ja löytämään omia voimavarojaan. (Mielenterveyskuntoutujien klubitalo 2003, 91-92)

Ilmapiirillä työyhteisössä on suuri merkitys ihmisen sosiaalisten taitojen ja ryhmässä työskentelyvalmiuksien kehittämisessä. Jokaisen tulisi saada olla yhteisönsä tasavertainen jäsen ja osallistua yhteisten vastuiden, velvollisuuksien ja oikeuksien toteuttamiseen ja jakamiseen. Jäsenyys työyhteisössä mahdollistaa osallisuuden ja osallistumisen sekä sosiaalisen arvostuksen. Arkipäivän vuorovaikutustilanteissa on mahdollisuus sekä luottamuksen omiin voimavaroihin että sosiaalisen tuen lisääntymiselle. Myös kyvyt itsestä antamiseen toiselle ja kyvyt vastaan ottamiseen toiselta vahvistuvat työyhteisössä. Jos työympäristö on avoin, rehellinen, erilaisuutta sietävä, toisia kunnioittava, joustava ja työn iloa tuottava, vähentää se pelon ja epäluottamuksen tunnetta sekä edistää luovuutta. Hyvässä ilmapiirissä

vaikeatkin asiat, kuten epäonnistumiset, uskalletaan käsitellä avoimesti ja asiallisessa hengessä. (Mielenterveyskuntoutujien klubitalo 2003, 91-92)

Työkokemus

Luovan tavoitteellisen työkokemuksen menetelmässä mahdollistuvaa kokemusta voidaan mielestämme verrata työhön siihen sisältyvien elementtien takia. Työkokemuksessa tehdään itse omaa luovuutta käyttäen, mutta ohjatusti, tuotteita hyödykkeiden (esimerkiksi virkistysvarat) saamiseksi. Työkokemukseen liittyy mielestämme myös yhteisöllinen kokemus, jota vertaamme työyhteisöön ja nimitämme tässä työyhteisöllisyydeksi. Menetelmän olemme ajatelleet käytettäväksi niin, että kuntoutujat saavat itse määritellä tavoitteensa (projektissa hyödykkeet) ja myös osan toiminnan luonteesta (projektissa käytetyt kuvataiteet). Tällä pyrimme takaamaan sen, että toimintaan oltaisiin mahdollisimman motivoituneita ja, että toiminnassa mukana oleminen olisi mielekästä. Luovan tavoitteellisen työkokemuksen menetelmän avulla kuntoutujan on mielestämme mahdollista saada taloudellisia, henkisiä sekä sosiaalisia etuja niin kuin palkkatyöstäkin, mutta matalammalla toiminnan aloittamis- ja toteuttamiskynnyksellä.

4 PROJEKTI, SEN ALOITTAMINEN JA YHTEISTYÖTAHO

Aloitimme opinnäytetyömme ideoinnin kesällä 2009, ja toisen opinnäytetyön toteuttajan silloisesta kesätyöpaikasta tarjottiin kiinnostavaa haastetta. Innostuimme syksyllä 2009 perustettavasta mielenterveyskuntoutujille suunnatusta toimintayksiköstä Tesomalla, jossa tultaisiin järjestämään päivätoimintaa ja tukiasumista. Tesoman toimintayksikössä toteutettaisiin ASPA Palvelut Oy:n peruskonseptia eli hajautetun palveluasumisen mallia, joka on käytössä jo eripuolilla Suomea. Sovimme ASPA Palvelut Oy:n Hämeenkyrön ja Tesoman toimipisteiden lähiesimiehen kanssa alustavasti jo syksyllä opinnäytetyön toteuttamisesta Tesomalla kevään 2010 aikana, kun toiminta olisi kunnolla päässyt käyntiin. Meillä oli ajatus opinnäytetyöstä, johon kuuluisi toiminnallinen osuus, jonka puitteissa voisimme järjestää ryhmätoimintaa ja hyödyntää aikaisemmat kuvataideopintomme. Sosiaalisen kuntoutuksen opiskelijoina meitä kiinnosti menetelmäosaaminen ja sisällön tuottaminen yhdessä mielenterveyskuntoutujien kanssa heidän arkeensa. Vuoden alussa kävimme tutustumiskäynnillä Tesoman yksikössä ja suunnittelimme yhdessä yksikön työntekijän ja lähiesimiehen kanssa opinnäytetyömme tarkempaa sisältöä.

ASPA Palvelut Oy:n Tesoman toimipisteen työelämätahon edustajien toivomukset opinnäytetyön toiminnallisen osuuden suhteen olivat seuraavia: Toiminta olisi ryhmämuotoista, toiminta olisi vaihtelevaa ja luovaa, toiminta olisi osana tukemassa mielenterveyskuntoutujien ryhmämuotoisten palveluiden syntymistä tässä uudessa toimipisteessä ja toiminnan seurauksena syntyisi tuote, jota mielenterveyskuntoutajat voisivat myydä ja saada varoja virkistysrahastoonsa. Asiakkaat olivat kiinnostuneita kuvataiteista ja käsillä tekemisestä, joten ajatukseen sopi hyvin tavoitteellinen myyntituotteen valmistaminen. Idea varojen keräämisestä virkistyskäyttöön sai kannatusta ja ryhmä määritteli itse tavoitteensa.

Yhteiskunnallisella tasolla mielenterveyskuntoutujan mahdollisuuksia olla osallisena on rajoitettu monella tavalla. Halusimme tarjota heille ryhmän, jossa he voisivat kokea perinteisesti työelämän kautta saatuja yhteisöllisyyttä, sosiaalisia suhteita ja tavoitteellista toimintaa. Lähdimme kehittämään ryhmälle

toimintaa näkökulmasta, jonka keskeinen menetelmä on luovan työkokemuksen tuottaminen ja omien yksilöllisten kykyjen esiin nostaminen turvallisessa ympäristössä. Ryhmän sosiaalinen tuki on tärkeä osa menetelmää ja sen kuntouttavan ulottuvuuden tutkimista.

Ryhmäkerrat koostuivat ryhmäyttävistä toiminnoista ja tuotteiden valmistamisesta kuvataiteen ja voimauttavan valokuvan keinoin. Keskeisimmäksi tavoitteeksi opinnäytetyössä muodostui kuntoutujien selviytymistuntemusten lisääminen. Selviytymisellä tarkoitetaan ihmisen subjektiivista kokemusta omasta pärjäämisestään ja jaksamisestaan (Ikonen, 2000). Selviytymättömyyteen liittyvät tunnetilat voivat ”synnyttää pitkäaikaista sisäistä lamaantumista, jähmettymistä ja pysähtymistä” (Ikonen 2000, 13).

Yhteistyömme ASPA Palvelut Oy:n Tesoman yksikön kanssa oli alusta asti myönteisesti virittynyttä, innovatiivista ja saimme osaksemme luottamusta toiminnan toteuttamisen suhteen. Yksikön työntekijä ja lähiesimies olivat tarvittaessa tukenamme ja auttoivat ammattitaidollaan selvittämään vastauksia kysymyksiimme. Olisimme voineet kuitenkin ottaa vielä enemmän aikaa yhteiseen pohdiskeluun toiminnan toteuttamisen aikana. Aikataulujen ollessa sallivampia olisimme varmasti sekä me opiskelijat että työelämätahot keskustelleet vielä syvemmin prosessin kulusta, mutta yhteisen ajan löytäminen kaiken kiireen keskellä oli haaste. Oli kuitenkin tärkeätä tietää, että tuki työelämätaholta oli paikalla, jos meille olisi tullut hankaluuksia projektin varrella.

Merkittävä tuen muoto, jota saimme ASPA Palvelut Oy:n työntekijöiltä, olivat taustatiedot liittyen ryhmäläisten elämäntilanteisiin. Näin lyhyen projektin aikana emme ehtineet oppia tulkitsemaan ryhmäläistemme yksilöllisiä tarpeita niin hyvin kuin olisimme halunneet. Työelämätahon edustajilta saimme suoraa palautetta siitä, kuinka oma ohjauksemme vastasi yksilöiden tarpeisiin ja mitä tarkennettavaa meille siinä jäi. Mielenterveyskuntoutujan arjessa on mukana sairaus, jonka oireet voivat olla vaikeasti ulkopuolisen silmään havaittavia, joten perehdytys ja tuki on tärkeää.

Ryhmä oli avoin kaikille halukkaille osallistujille missä tahansa projektin vaiheessa. Menetelmän kannalta kuitenkin työyhteisöllisyyden kokemuksen syntyminen ja toimintaan sitoutuminen kehittyi kokemuksemme mukaan helpommin, jos ryhmän rakenne ei muutu liikaa. Ryhmässä vierailevat kertakävijät kokivat kuitenkin ryhmätoiminnan mielekkääksi ja mukavaksi heiltä keräämisämme kertapalautteissa, mutta ohjauksen näkökulmasta oli havaittavissa, etteivät he päässeet mukaan alkuperäisen kokoonpanon sisäisiin juttuihin.

Tukiasujista moni käy koulussa, työharjoittelussa tai muussa tukitoiminnassa. Alusta saakka jouduimme siis sovitteluun aikatauluja ryhmäläisten osallistumismahdollisuuksien ehdoilla. Jos lähtisimme toteuttamaan projektia uudestaan, määrittäisimme ryhmän aikataulun niin, että kaikki jäsenet voisivat olla alusta loppuun saakka rauhassa paikalla. Projektin kokoontumiskertojen loppuun liittyvä aikataulun tarkkailumme tuskin häiritsi ryhmäläisiä, mutta hieman meidän keskittymistämme. Myös kertakohtaisten ryhmätapaamissuunnitelmien huolellinen toteuttaminen kärsi jonkin verran.

Oli myös aikatauluongelmia, joihin olisimme suunnitteluvaiheessa voineet vaikuttaa. Olimme rakentaneet projektisuunnitelmamme hieman liian tiiviiksi loppua kohden. Ennen myyntiviikkoa toiminta kävi niillä rajoilla, joilla tekeminen olisi voinut alkaa tuntumaan suoritukselta. Onneksi ryhmän kyvyt riittivät vastaamaan haasteisiin. Ryhmähengen ja tekemisestä innostumisen kannalta projektin pituus oli hyvä, mutta jotta olisimme saaneet kaiken suunnitellun toimintamme toteutettua, olisimme tarvinneet yhden tai kaksi kokoontumiskertaa lisää.

5 PROSESSIN KULKU OHJAUKSEN NÄKÖKULMASTA

Tapasimme ryhmän mahdollisia jäseniä vapaamuotoisesti ASPA Palvelut Oy:n Tesoman toimipisteen tiloissa yhdessä paikan työntekijän kanssa. Toimintayksikön asiakkaiden joukosta ASPA Palvelut Oy:n ohjaaja oli pyytännyt ryhmään niitä, joiden aikatauluun torstaiaamupäivä sopisi. Halusimme kuulla mielenterveyskuntoutujien omia näkemyksiä siitä, millainen toiminta olisi tervetullutta. Ryhmämme muotoutui pieneksi kolmen hengen porukaksi.

Alusta asti koimme ryhmäläisten asenteet myönteisiksi ja avoimiksi meitä kohtaan. Ehdotuksia ryhmätoiminnan suhteen tuli kaikilta ryhmäläisiltä. Suurin osa kuntoutujien esittämistä toiveista olisi kuitenkin edellyttänyt virkistysrahaston olemassaoloa. Yksiköstä tuli idea myös maalaustriptyykin valmistamisesta ryhmän toimesta osaksi tilojen sisustusta. Saimme yksiköltä maalaustriptyykin ja kuvataiteellisen toiminnan materiaalikuluja varten 120 euroa. Toiveiden kuuleminen teki meidät entistä tietoisemmiksi luovan tavoitteellisen työkokemuksen menetelmän tarpeellisuudesta.

Tapaamisen jälkeen pohdimme olisiko kulunutta aamupäivää voinut toteuttaa paremmin. Vastausta vaille jäivät kysymykset, kuten oliko se hyvä ratkaisu, että ideoimme mielenterveyskuntoutujien kanssa valmistelematta tilannetta? Oliko olemassa riski, että odotukset romahtaisivat, kun toiminta ei kykenisikään vastaamaan jokaisen ääneen lausuttuihin toiveisiin? Olisiko toimintaa pitänyt rajata jo valmiiksi, jolloin heidän oma kokemuksensa vaikuttamisen mahdollisuuksista olisi jäänyt pienemmäksi, mutta odotuksista olisi muodostunut realistisempia? Osittain koimme tämän ideoinnin ideaalisuuden merkinä innostuksesta ja motivaatiosta.

5.1 Kuvaukset ryhmän valmistamista tuotteista

Halusimme tuotteita kehitellessämme huomioida sen, että tuotteiden valmistaminen toisi esiin ryhmäläistemme yksilöllisiä vahvuuksia ja näkemyksiä. Toisaalta tekemisen tulisi olla riittävän mutkatonta, jolloin onnistumisen kokemuksia karttuisi. Halusimme pyrkiä lopputulokseen, joka ei jäisi pelkän askartelun tasolle, vaan tuottaisi tekijälleen myös henkilökohtaisen minuutta vahvistavan kokemuksen. Haasteemme oli löytää sellaiset menetelmät, joiden toteuttaminen olisi edullista ja lopputulos myyntikelpoinen. Ryhmä itse oli mukana kehittämissä ja valitsi nimet tuoteperheille.

”Ajatuksia” oli tuoteperhe, jota lähdimme toteuttamaan ensimmäiseksi, sillä se oli tekniikaltaan helppo ja nopea. Maalatuille pohjalle liimattiin lehdistä leikattuja sanoja, ajatuksia ja yksityiskohtia kuntoutujan omaksi elämän miellekartaksi. Sanakokonaisuuksista muodostui voimakkaita ja voimaannuttavia: Kartoille liimautui sanoja, jotka kuvasivat haluja, toiveita, pyrkimyksiä ja omia vahvoja alueita. Sanakartat skannattiin ja tulostettiin. Valmiista tulosteista valmistettiin pinssejä, magneetteja ja lasinalusia. Toteuttamatta jäivät kirjanmerkit, sillä aika loppui niiden osalta kesken.

”Koukussa” -tuotteet valmistettiin valokuvaa hyödyntäen. Halusimme tuoda mielenterveyskuntoutujan konkreettisesti esille tuotteita ostavan asiakkaan eteen tarjoten kokemuksen ”hän on yksi meistä”. Tällaisen ajatuksen tuottaminen mahdollistaisi edes pienen yksilötason muutoksen siinä totutussa ajattelukaavassa, että mielenterveyskuntoutujassa nähdään helposti jotain outoa, erilaista, joka erottaa hänet muista ihmisistä. Kuntoutujat valokuvasivat toistensa käsiä ja kasvojensa osia ei tunnistettavalla tavalla. Valokuvaamisprosessi on aina hyvin intiimi ja vaikea oli henkilö sitten mielenterveyskuntoutuja tai ei, joten käytimme tehtävässä voimauttavan valokuvan keinoja. Valmiista valokuvista valmistimme kylpyhuoneen pyyhekylttejä muokaten kuvia Photoshop –tietokoneohjelmalla.

KUVA 2. Yksityiskohtia kotoa -tuotteita

Valmistimme vielä vähän vapaamuotoisemman ja erilaisen ”Vanhaa uutta” – kierrätystuoteryhmän. Teimme taivutetuista ruokailuvälineistä koukkuja tuunaamalla niitä uuteen uskoon. Tuotteen perustelut olivat hieman erilaiset kuin muilla: Kierrätysesineitä käyttämällä halusimme näyttää ryhmäläisille, kuinka edullisilla materiaaleilla saa mielikuvituksen avulla valmistettua uutta ja uskottavaa. Kierrätystuotteisiin meillä jäi ideapankkiin vielä monia toteuttamiskelpoisia ajatuksia.

KUVA 3. Vanhaa uutta -tuotteita

5.2 Tuotteen markkinointi ja myynti

Toimintaa suunnitellessamme jouduimme tekemään rajaukseen liittyviä valintoja sen suhteen millaisen painoarvon antaisimme markkinoinnille. Koska halusimme toiminnassa keskittyä ryhmään ja sen toiminnan sisällön huolelliseen suunnitteluun, emme panostaneet markkinointiin enempää kuin tavoitteen saavuttamisen mahdollistaminen vaati. Valitsimme ensimmäisenä lähestyttävää myyntifoorumiammekin siitä syystä, että se sijaitsi ASPA Palvelut Oy:n Tesoman toimipisteen lähetyvillä ja mahdollisti kurssilaisten aktiivisuuden myyntipöydän järjestämisessä. Onneksemme tämä foorumi, Tesoman Länsikirppis, halusi välittömästi tukea ryhmän projektia ja saimme vaivatta hyvää hyllytilaa haluamallemme viikolle ilmaiseksi.

KUVA 4. Ryhmän myyntihylly Länsikirppiksellä

Markkinointia varten teimme ryhmän ottamista valokuvista pieniä julisteita ja flyereita, joita ryhmäläiset saivat viedä tutuilleen. Rämä-ryhmälle valmistettiin myös oma logo, jossa erään ryhmäläisen painettua kädenjälkeä vasten lukee ryhmän nimi valkoisella. Logo on pelkistetty, materiaali siihen on ryhmän itsensä tuottamaa, se on inhimillinen ja helposti lähestyttävä. Logosta voi vaivatta mieltää, että kysymys on ihmisen tekemästä käsityöstä ja vielä yhdistettynä mielenterveyskuntoutujiin: tuotteissa näkyy heidän oma kädenjälkensä monellakin eri tapaa. Käden kuva symboloi jotain sellaista, mikä ihmiselle kuuluu. Vaikka painauma on yksilöllinen, ei siitä voi tulkita millainen henkilö jäljen on tehnyt. Logon kuvan perusteella rämäläiset sulautuvat osaksi yhteiskuntaa siinä missä me muutkin. Toisaalta ryhmän nimi, jonka perään lukija voi piirtää näkymättömän kysymysmerkin, kertoo jotain tekijöiden asemasta, kokemuksesta tai huumorintajusta. Liitimme logon pienenä printtitarrana tuotteiden yhteyteen.

KUVA 5. Ajatuksia –pinssejä ja flyer.

Näitä kuvamateriaaleja lähdimme levittämään myös sähköisesti. Perustimme Facebook-ryhmän, jossa tiedotimme Rämän toiminnasta ja myyntiajankohdista. Markkinoinnin ja siihen liittyvän kerronnan kannalta oli hienoa, että ryhmällä oli oma nimi. Se suojeli ryhmäläisten anonyymiyttä, mutta antoi mainoksen lukijalle jotain mihin tarttua. Levitimme tietoa myyntitapahtumasta myös sähköpostitse. Sähköinen osuus oli meidän yksinäistä työtämme ryhmän ulkopuolella, mutta ryhmäläiset osallistuivat omalla tavallaan jakamalla tietoa omissa yhteisöissään.

Toisen myyntitapahtuman pidimme Tampereen Ammattikorkeakoulun Pyynikintien toimipisteen aulassa. Sinne tulivat myös ryhmäläiset päivän aikana osallistumaan myyntitapahtumaan. Tätä tapahtumaa markkinoimme sähköpostitse ja ilmoitustaulujen kautta. Tuotteet herättivät paljon mielenkiintoa ja menivät hyvin kaupaksi, mikä oli rämäläisille erittäin miellyttävä kokemus. He saivat myös paljon suoraa palautetta töistään ja vakuutuivat tehdyn projektin hyödyllisyydestä. Markkinoinnin kokonaisuuden suhteen olemme melko tyytyväisiä, sillä siihen panostetun ajan vähyyteen nähden pääsimme hyvin

asettamaamme rahalliseen tavoitteeseen ja saatoimme panostaa toiminnan sosiaaliseen puoleen paremmin.

5.3 Ajassa kiinni oleva ohjaaminen yleisölle suunnatussa projektissa

Sosionomille (AMK) epätyypillinen osaamisen alue on markkinointi ja hyvällä maulla toteutettu populistisuus. Tavoitteellisen luovan työtoiminnan ryhmän piti onnistua myös myymään tuotteitaan, joten oli löydettävä kanavia tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Voikin sanoa, että toiminnan julkiseksi tekemisen osa-alueella jäi vielä paljon opittavaa. Pidemmällä projektiaikavälillä olisimme voineet keskittyä yhdessä ryhmän kanssa näkyvyyden rakentamiseen ja markkinoinnin ideointiin.

Mielikuvamarkkinointiin liittyi tuotteiden ja ryhmän imago. Ne tuli rakentaa sillä tavalla populistisiksi, että ne herättäisivät mielenkiintoa mahdollisimman laajassa yleisössä siitä riippumatta, olisiko kohderyhmä kiinnostunut mielenterveystyöstä vai ei. Populistisuuden ja vakavasti otettavuuden raja on hieno. Ryhmän imagoa miettiessä tuli tarkasti punnita, mitä tuote viestii Rämästä. Myös ryhmäläisten tunnistettavuus kuvista oli pohdittava asia ja ryhmäläiset suhtautuivat siihen yksilöstä riippuen eri tavoin.

Tuotteiden ulkoasujen ja sisällön tuottamisen prosessi loppui kuitenkin ohjaajan osalta tehtävän antamiseen mahdollisimman perustellusti ja eri näkökulmat esiin tuoden. Ryhmäläiset itse olivat ne, jotka määrittelivät annetuissa puitteissa sen mitä näkyi, mikä oli visuaalisesti kiinnostavaa ja mikä valmistettaisiin tuotteeksi asti. Ohjaajan vastuuksi haluamme kuitenkin painottaa ryhmän suojelemisen: tuotteet tai imago eivät saa loukata tai millään tavalla halventaa ryhmän jäseniä populismin nimissä. Rämän kohdalla vältimme tämän vaaran.

Ensio Puoskarin (2005, 217) väitöskirjassa ”Populaari, viestintä ja artikulaatio” humanistisessa tutkimustavassa populaarin käsitettä luonnehtii sen estetisoiva tutkimustapa kohteeseensa. Puoskari on tutkimuksessaan keskittynyt erityisesti rock-musiikin tutkimiseen. Tutkimuksessa estetisoiva populaari ilmenee parhaiten niissä tilanteissa, joissa taidemuoto voidaan rinnastaa taiteeseen.

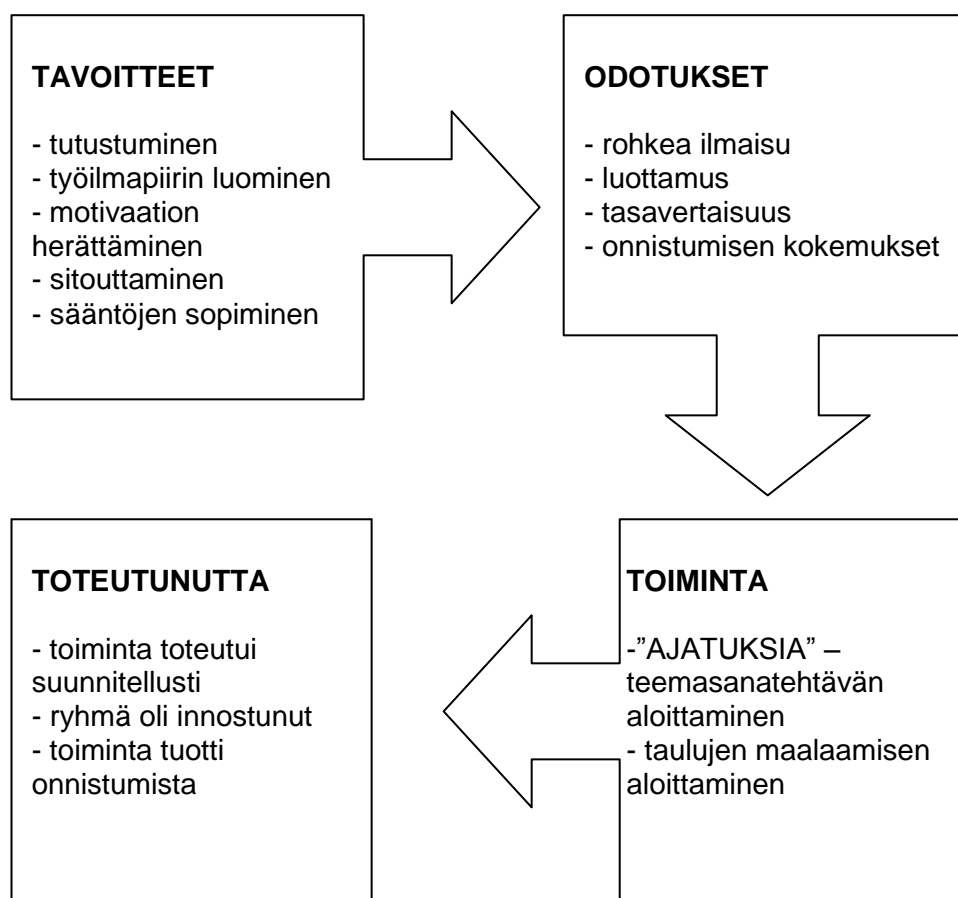
Näissä tilanteissa populaarisuuteen sovelletaan korkean kulttuurin esteettisiä kriteerejä, ja voidaan huomata, että populaarisuudella on vähän tai tuskin ollenkaan originaliteettia tai sisäistä arvoa. Populaarisuuteen liittyy yleensä myös tuottavuuden merkityksellisyys. Tutkimuksen mukaan voikin kärjistää, että humanistisissa massakulttuuriteorioissa ja kriittisen teorian mukaan populaarikulttuurin muodot on nähty taiteen huonontuneina versioina, joissa kulttuurin logiikka rinnastetaan tavaratuotannon logiikkaan. (Puoskari 2005, 217)

KUVA 6. Yksi ryhmäläisten maalaama taulu

6 RYHMÄLLE ASETETUT TAVOITTEET JA OHJELMA

Tässä osassa opinnäytetyötämme kuvaamme lyhyesti ryhmälle asettamiimme tavoitteita, omia odotuksiamme, toimintaa ja sen toteutumista ryhmässä. Tavoitteita ja ohjelmaa selventävien kuvioden ryhmäprosessia käsittelevien kohtien aineistoina olemme käyttäneet havaintomatriiseissa esiin nousseita ilmiöitä, tavoitteiden ja odotusten sisällöt ovat lähtöisin ohjauksen suunnitelmista. Liitteisiin olemme lisänneet kuvauksen, jossa tarkastellaan yksityiskohtaisemmin tapaamiskertojen käytännön toteutusta.

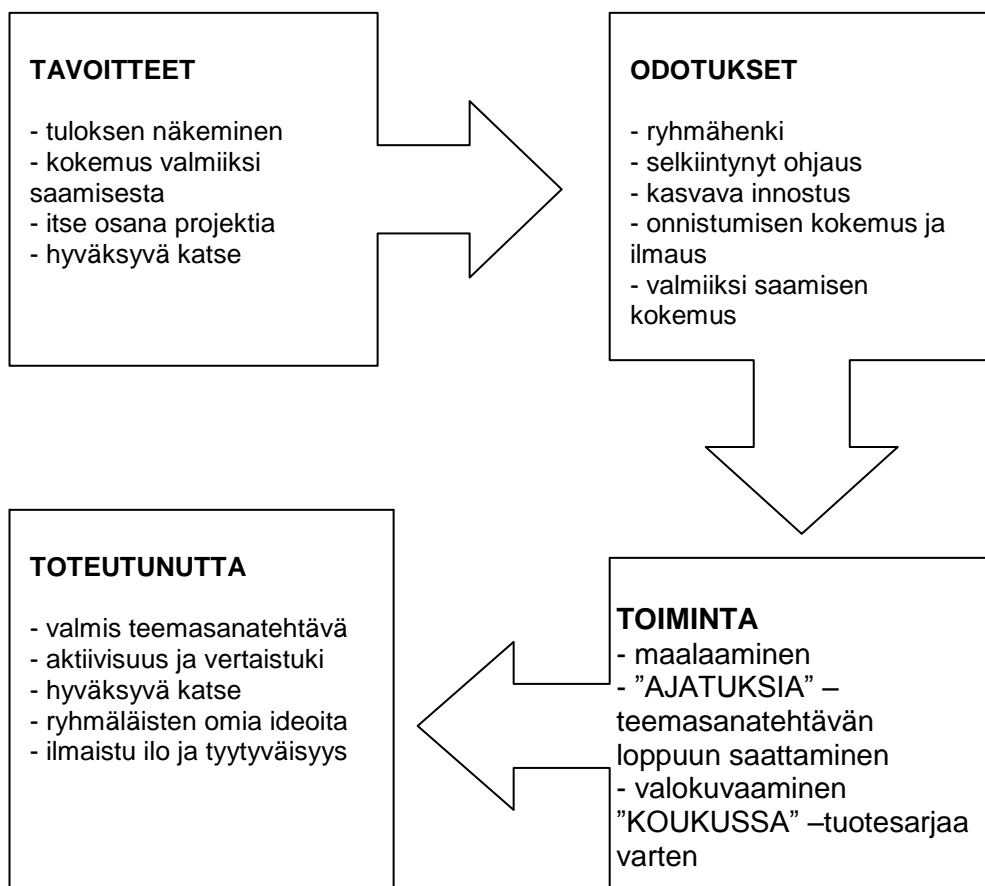
KUVIO 1. Kuvaus ensimmäisen tapaamiskerran kulusta.

Koimme että "Ajatuksia" -teemasanan tehtävä sopi aloitustehtäväksi ja tuki tavoitteiden saavuttamista, sillä se oli teknisesti helppo toteuttaa, tehtävä ei edellyttänyt oma-aloitteista sanaston luomista, vaan valmiiden sanojen poimimista suuresta kokonaisuudesta lehtien sivuilta, kuvasti hyvin tekijäänsä ja opetti meille paljon ryhmäläisistä yksilöinä. Teemasanakartaston luominen antoi

tekijälleen mahdollisuuden itseilmaisuuksiin turvallisella tavalla ja valmis työ oli nähtävillä nopeasti, jolloin ryhmä käynnistyi hyvin.

Olimme rakentaneet tapaamiskerralle strukturoidun aikataulun ja selvitimme päivän kulun ryhmälle heti alussa, joten toiminta oli sovittua ja turvallista. Vielä ensimmäisellä kerralla emme keränneet kertakohtaista palautetta tai tehneet havaintoja, sillä tämä oli meille oppimista ryhmästä ja sen toimivuudesta ja kysymyksen asetteluista, jotka juuri tässä ryhmässä tuottaisivat hedelmällistä aineistoa opinnäytetyötämme varten. Halusimme myös antaa ryhmäläisille tilaa totuttautua ryhmässä olemiseen ennen havainnoinnin alkua.

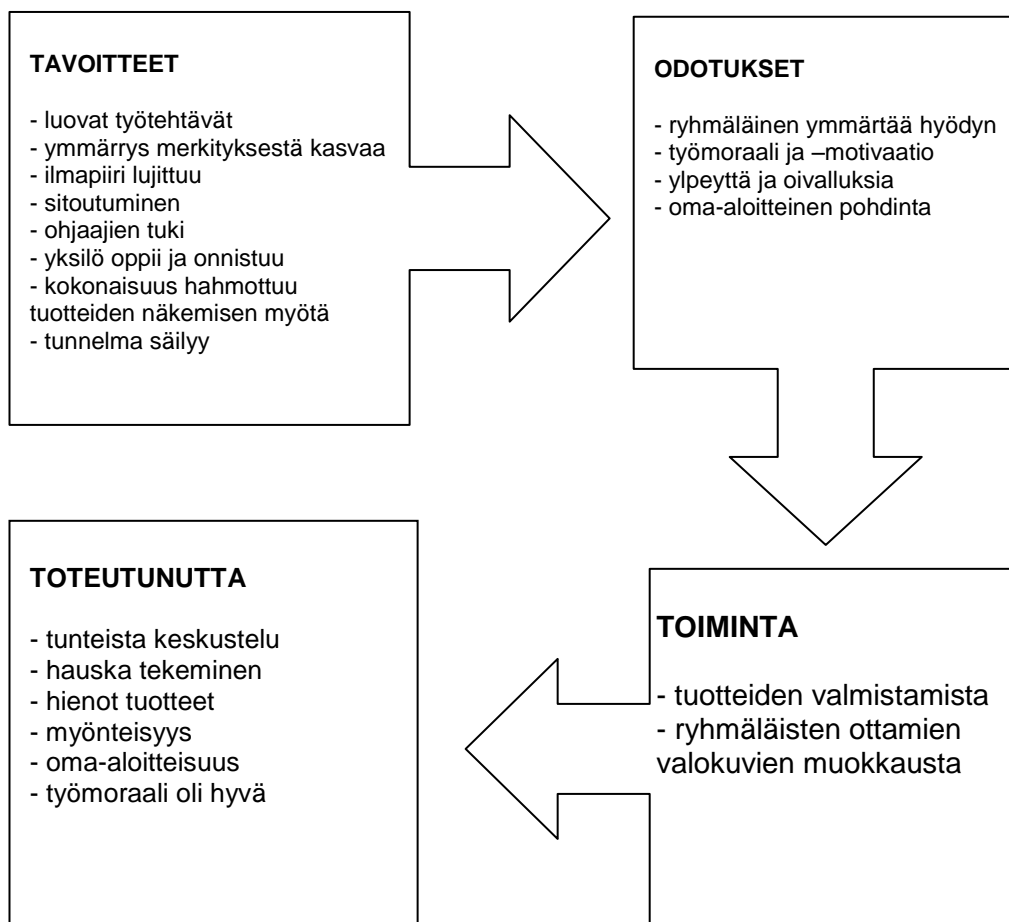
Ohjaus tuki toimintaa ja vuorovaikutus ryhmäläisten kanssa sujui hyvin, mutta havaitsimme kuinka tärkeää työnjako olisi jatkossa ryhmätilanteen rauhoittamisen ja selkeän ilmaisun vuoksi. Havaitsimme myös että jo tällä kerralla olisimme voineet merkitä asioita havaintomatriisiin. Olimme saaneet ryhmältä kiitosta, myös paikan oma ohjaaja antoi meille hyvää palautetta kerrasta.

KUVIO 2. Kuvaus toisen tapaamiskerran kulusta.

Lähdimme ohjaamaan ryhmän kokemusta uudelle tasolle innostamalla ryhmää kehittämään ryhmälle omaa nimeä, jotta toiminta profiloituisi vieläkin paremmin. Vielä tässä vaiheessa ryhmä ei ollut valmis valitsemaan syntyneistä nimiehdotuksista sopivaa, mutta ehdotuksia heräsi. Ryhmä oli kuitenkin valmis asettamaan risteilyn yhteiseksi tavoitteekseen.

Toisena tehtävänä aloitimme valokuvaamisen. Tarkoituksenamme oli valokuvata ensiksi kuntoutujien käsiä ”Koukussa” –tuoteryhmän materiaaleja varten. Tekemistä tukevana menetelmänä käytimme voimauttavaa valokuvaa, jonka menetelmää kuvataan tarkemmin luvussa 3. 4.5 Kolmas tapaaminen – oppimisen ja tekemisen kautta onnistumisen kokemuksiin

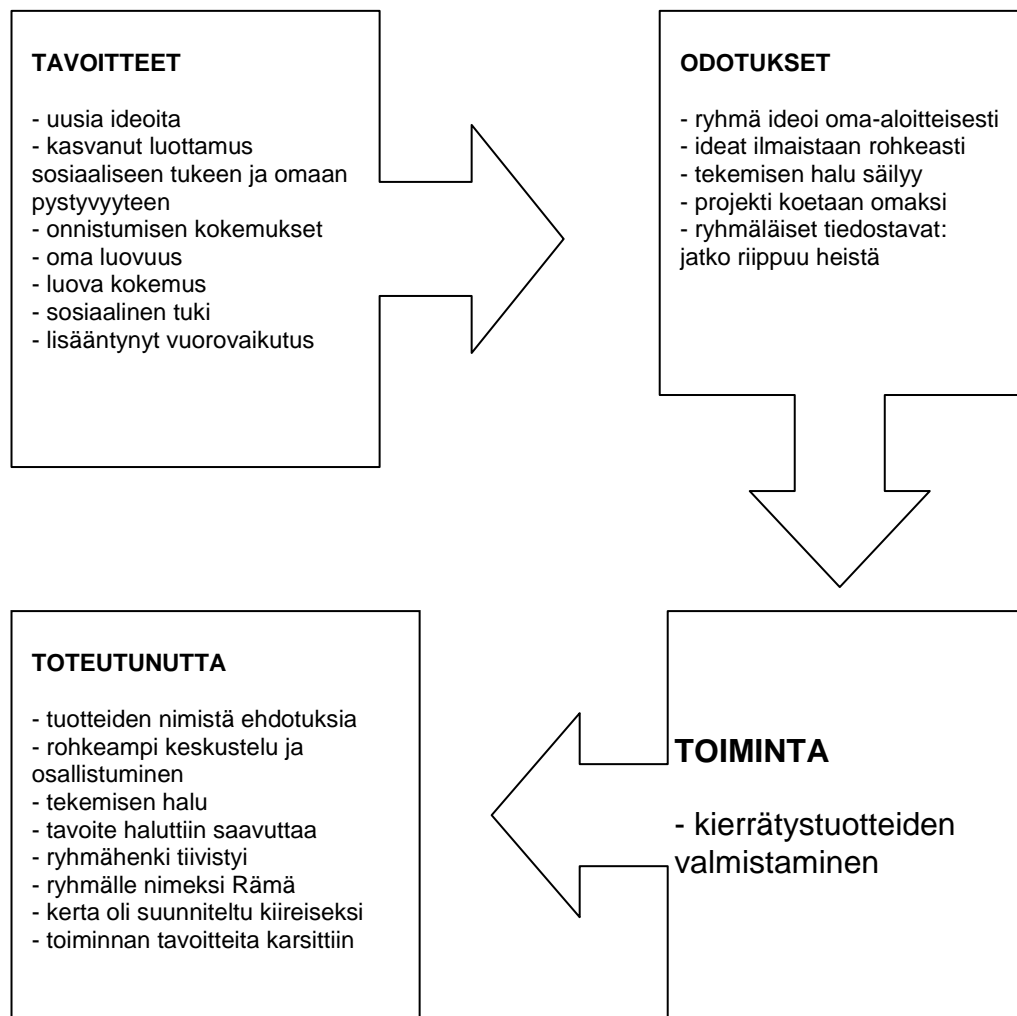
KUVIO 3. Kuvaus kolmannen kerran tapaamisen kulusta.

Kerta oli ryhmäläisille vaativa, sillä tekemistä oli paljon koska jo parin viikon päästä oltiin lähtemässä myymään tuotteita. Toisenlaisella aikataulun suunnittelulla olisimme voineet keventää työtaakkaa jakamalla sitä useammalle kerralle, mutta nyt ja tulevilla kerroilla onnistuimme näkemään kuinka hienosti ryhmä osasi tarpeen hetkellä keskittyä.

Ryhmä valitsi itselleen nimen. Rämä-ryhmä nimettiin yksimielisesti ja ehdotus oli ryhmäläisen tekemä. Ohjaajien näkökulmasta ryhmässä toteutui hyvin tasa-arvoisuus ja dialogisuus. Ryhmän hyvä asennoituminen tähän projektiin mahdollisti sen, että vuorovaikutusta voitiin toteuttaa kypsältä ja tasa-arvoiselta pohjalta. Ohjaaja ei joutunut ojentamaan tai käskyttämään ryhmäläisiä.

Työn tekemisen välittömiä hyötyjä ovat kokemus tai jopa ilo omasta pystyvyydestä. Pitkän tähtäimen hyötyjä ovat luovan toiminnan jatkuminen yksikössä, tavoitteen saavuttaminen eli virkistysmatkalle lähteminen sekä oma-aloitteiseen ideointiin ja tekemiseen harjaannuttaminen. Jokaisen ryhmäläisen sitoutunut osallistuminen luo ilmapiirin, jossa kuntoutuja saa osakseen ryhmän sosiaalista tukea, vastavuoroista arvostusta ja kokee ryhmän turvalliseksi. Kuntoutuja osaa toimia ryhmässä kunnioittaen yhteisiä sääntöjä. Sosiaalista tukea ei ilmene vain apua pyydettyä, vaan ryhmäläiset jakavat keskenään onnistumisen kokemuksia sekä keskustelevat ryhmän herättämistä tuntemuksista.

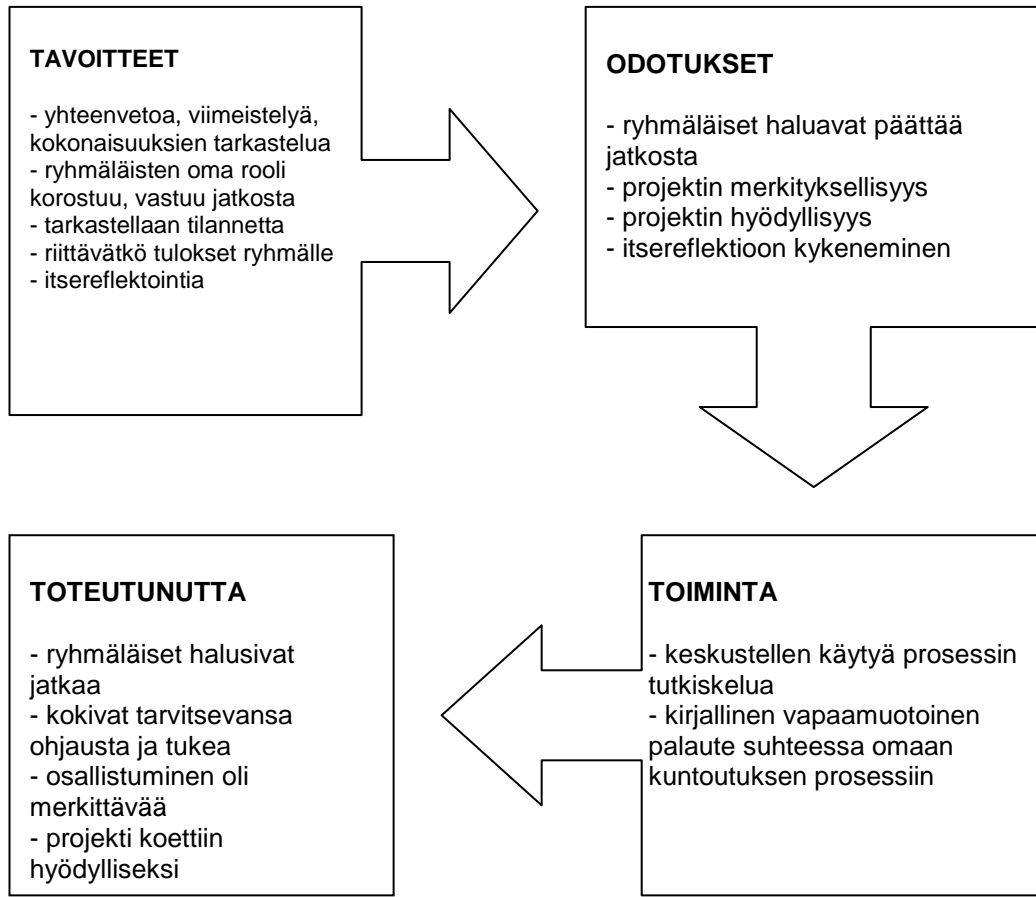
Kolmannen kerran päätteeksi saimme palautetta ryhmän toiminnasta ASPA Palvelut Oy:n Tesoman yksikön työntekijältä. Hänen havaintonsa oli, että ryhmä kokee olevansa ryhmä ja kotikäyntien yhteydessä sen jäsenet olivat kiittäneet ryhmän olemassaolosta ja odottaneet seuraavaa kertaa. Ohjauksen suhteen hän kehotti meitä huolehtimaan, että ohjaus säilyy meidän otteessamme, eikä ryhmäläisten toiminnan ulkopuoliset asiat, kuten sairauden oireiden ilmentymät, ohjaa toimintaa sivuraiteille. Työntekijä auttoi meitä oivaltamaan, että ryhmäläisten välisessä viestinnässä on välillä paljonkin merkityksiä, joita me emme huomaa, koska emme ole toimineet heidän kanssaan pidempää aikaa. Keskustelu valotti meille entistä paremmin ryhmän luonnetta ja sen sisäistä vuorovaikutusta.

KUVIO 4. Kuvaus neljännen tapaamiskerran kulusta.

Käytimme toiminnassa kierrätysmateriaaleja. Kierrätysmateriaalit eivät itsessään herätä valmista mielikuvaa siitä, miltä ne voisivat valmiina tuotteina näyttää, joten niiden kohdalla ei myöskään ole vääriä tapoja toteuttaa. Materiaali on yleensä halpaa, jopa arvotonta, joten tekijän ei tarvitse pelätä pilaavansa mitään.

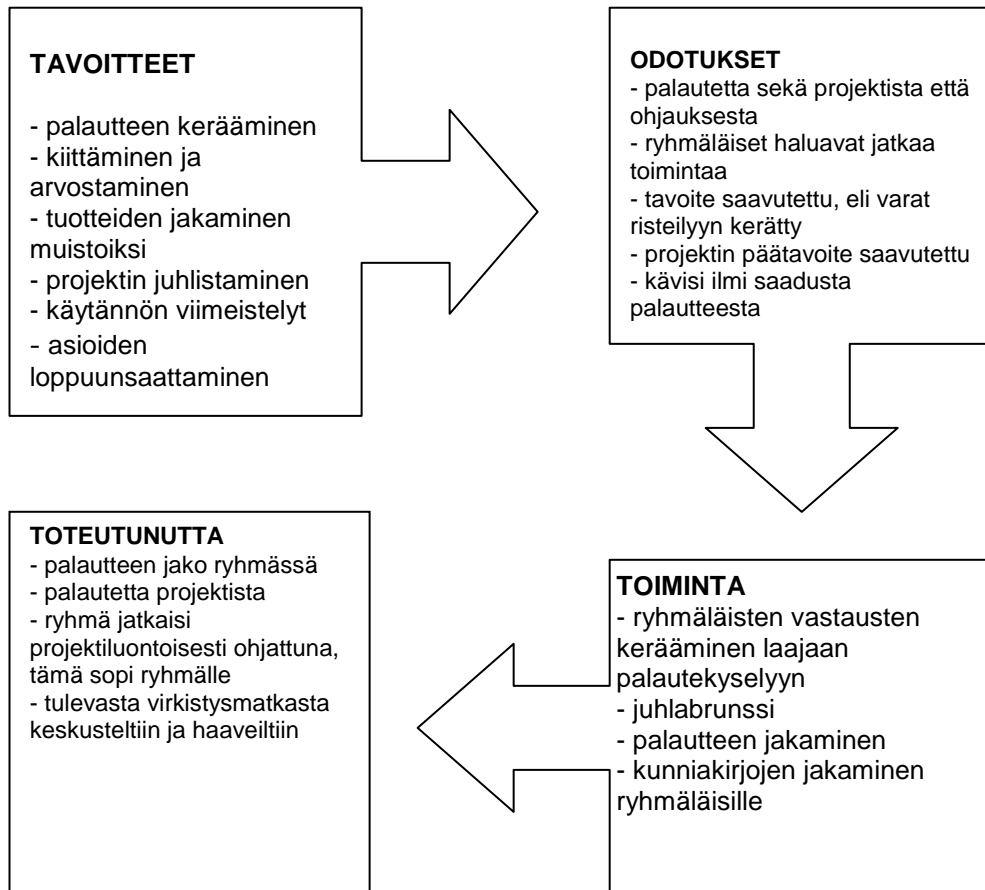
Tällä kertaa mukana oli uusi osallistuja. Hän tarvitsi paljon tukea ja halusi yhtä aikaa osallistua aktiivisesti ohjaustilanteisiin. Onneksi meitä oli ohjaajina kaksi, niin toinen pystyi keskittymään uuden osallistujan tukemiseen.

KUVIO 5. Kuvaus viidennen tapaamiskerran kulusta.

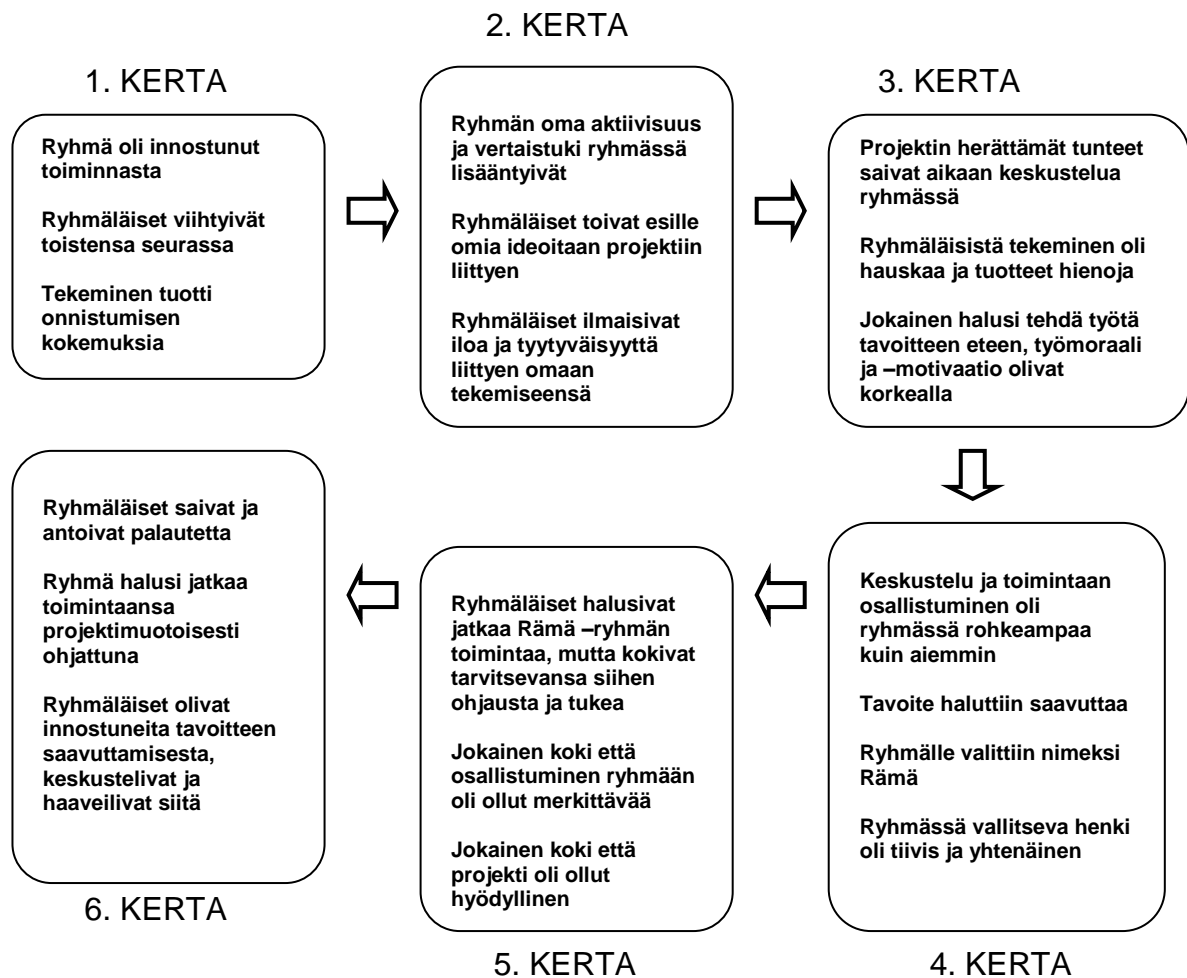
Halusimme antaa ryhmäläisille tällä kerralla riittävästi tilaa ja aikaa oman kokemuksen pohdiskeluun ja sen jakamiseen, sillä seuraavalla kerralla aikeenamme oli kerätä laajempi loppupalaute, joten uskoimme että oman kokemuksen arvioimisen aloittaminen jo tällä kerralla helpottaisi palautteen antamista viimeisellä kerralla. Halusimme koota kokemuksia ja palautteita sekä suullisesti että kirjallisesti, sillä yksilöstä riippuen vain yhteen menetelmään rajattu pohtiminen ei välttämättä tuo kaikkien mielipiteitä oikein esiin. Kirjoittaminen esimerkiksi on monelle vaikeaa. Kokemusten kirjaaminen ja niistä puhuminen ei ollut vain meitä ja opinnäytetyötä varten tehtävää aineistoa, vaan halusimme lisätä myös mielenterveyskuntoutujien omaa ymmärrystä kehityksestään. Tällä tapaamiskerralla oli jo havaittavissa tehdyn työn vaikutus, eli olimme myyneet tuotteita ja näimme nyt tavoitteen lähenevän virkistysvarojen määrän lisääntyä.

Olimme suunnitelleet myyntipöydän järjestämistä Tampereen Ammattikorkeakoulun Pyyrikintien toimipisteen aulaan ja kaikki ryhmäläiset halusivat osallistua myyntitapahtumaan. Tällä viidennellä kerralla meillä oli jälleen yksi alkuperäisen ryhmän ulkopuolinen jäsen osana toimintaa, hänen oma reipas asenteensa auttoi sulautumisessa muuhun ryhmään.

KUVIO 6. Kuvaus kuudennen tapaamiskerran kulusta

Ryhmälle lopetus oli juhlallinen, ennakoitu ja turvallinen, sillä jokainen oli osannut mieltää toiminnan projektiluontoiseksi. Projektiin kuuluu ajallinen rajallisuus, mikä voidaan mieltää yhdeksi projektiluonteisen työtavan hyvistä ominaisuuksista, sillä se mahdollistaa kokeilemista ja uuden luomista (Jalava, Virtanen, s.78). Havaitsimme omasta suunnittelustamme sen, että tämä ajanjakso oli juuri oikea pituudeltaan ja rakenteeltaan tälle ryhmälle, sillä motivaatio säilyi hyvänä alusta loppuun saakka. Projektiluontoiseen työtapaan liittyy tilanne, jossa työn tekijät saavat muotoilla itse omia tavoitteitaan ja päättää toimintatapojaan, ja tämä synnyttää motivaatiota (Jalava, Vehmas, s. 80).

KUVIO 7. Ryhmäprosessin kuvaus avainlauseiden avulla.

Yllä olevassa kuviossa tarkastelemme ryhmäprosessia havaintomatriisista saadun aineiston perusteella. Onnistumisen kokemukset lisäsivät läpi prosessin ryhmäläisten haluja tehdä ja oppia lisää, mikä liittyy olennaisesti voimaantumisen ja selviytymisen kokemusten vahvistumiseen. Toiminnan jakaminen yhdessä toisten ryhmäläisten kanssa ja siitä syntynyt keskinäinen tuki oli tärkeä tekijä projektiin sitoutumisessa sekä ryhmähengen muodostumisessa. Prosessi kehittyi ryhmäläisten omasta aloitteesta ja kiinnostuksesta sekä toimintaa että toisiaan kohtaan. Ryhmäprosessin kehittyessä ryhmäläiset alkoivat arvostamaan yhdessä tekemistä ja olemista tavoitteen saavuttamisen rinnalla. Ryhmä myös tiivistyi yhteisöksi ja lopussa sen keskinäinen tuki miellettiin ohjaajien apua tärkeämmäksi. Prosessin aikana ryhmässä ilmeni voimaantumista viitekehiksemme pohjalta.

7 RYHMÄ- JA YKSILÖPROSESSIN KEHITYS

Toteuttaessa opinnäytetyömme toiminnallista osuutta keräsimme useilla eri tavoilla aineistoa ryhmän ja sen yksilöiden prosesseista. Aineistomme koostui havaintomatriiseista ja palautekyselyistä sekä vapaasti annetusta kirjallisesta palautteesta sekä laajemmasta loppupalautekyselystä.

Havaintomatriisin käyttäminen käytännössä tapahtui siten, että jaettuamme ohjausvastuun keskenämme jokaiselle kerralle jäi aina toinen työparista vapaaksi täyttämään havaintomatriisia. Jokaisella kerralla vaihtelimme ohjausvuoroa, joten havaintomatriisiin tehdyt huomiot kattoivat aina molempien opinnäytetyön tekijöiden tavan havainnoida. Emme näyttäneet toisillemme tekemiämme havaintoja ennen lopullista aineistoanalyysiä, jolloin emme voineet vaikuttaa toistemme tapaan havainnoida. Havaintomatriisin avulla tutkimme seuraavia asioita jokaisen yksilön kohdalta erikseen, ellei kysymyksenasetteluun liittynyt suoraa ryhmään kohdistuvaa havainnointia.

Havaintoja tehtiin ryhmätilanteiden alussa, keskivaiheessa ja lopussa, jolloin saatoimme nähdä muutoksissa kehityskaaria sekä tutkia oliko oma ohjaamisemme sekä toiminta ollut innostavaa, latistavaa vai neutraalia. Toiminnallista osuutta emme havainnoineet, sillä kumpaakin ohjaajaa tarvittiin avustamaan tekemisen toteuttamisessa.

Avoimissa palautekyselyissä jokainen ryhmäläinen keskittyi yksin kysymyksiin vastaamiseen sille annetulla ajalla. Ryhmäläiset suhtautuivat kyselyyn asiallisesti, joskaan eivät kovin innostuneesti. Tekstin tuottaminen koettiin osan ryhmää kohdalla vaikeaksi. Vastauksista ja niiden tuottamiseen liittyvästä asenteesta saatoimme onneksemme havaita, että ryhmäläisten suhtautuminen tilanteeseen oli vastavuoroinen ja kunnioittava: He yrittivät parhaansa ja miettivät vastauksiaan huolellisesti. Keskustellessamme keskenämme tapaamisten jälkeen odotuksien täyttymisestä aina kyseisen kerran kohdalta katsoimme läpi myös nämä palautteet. Ne toimivat näkyvimpänä osana tuottamassa tietoa odotusten täyttymisestä koettuun ryhmätapaamiseen liittyen, mutta muodostivat myös tietoa tuottavaa kaarta ryhmän kokemusten suhteen

läpi koko prosessin. Avoimissa palautekyselyissämme kysytyt asiat löytyvät liitteistä (LIITE 2).

Vaikka kysymysten asetteluissa emme suoraan kysyneet ryhmään liittyviä asioita, vaan kokemuksia toiminnasta yleensä, niin aineistoa analysoidessamme saatoimme huomata jokaisen ryhmäläisen yhdistäneet nämä kysymykset ryhmäkokemukseen. Huomio oli hyvin tärkeä, sillä se korosti meille ohjaajina, että ryhmämuotoisuus on tällaista menetelmää toteuttaessa ainakin tälle pienelle porukalle tärkeä tuen muoto ja tekemisen onnistumisen edesauttaja. Ryhmän olemassaolo mahdollisti palautteiden pohjalta monelle myös ilon kokemuksia: oma onnistuminen voitiin jakaa muiden kanssa.

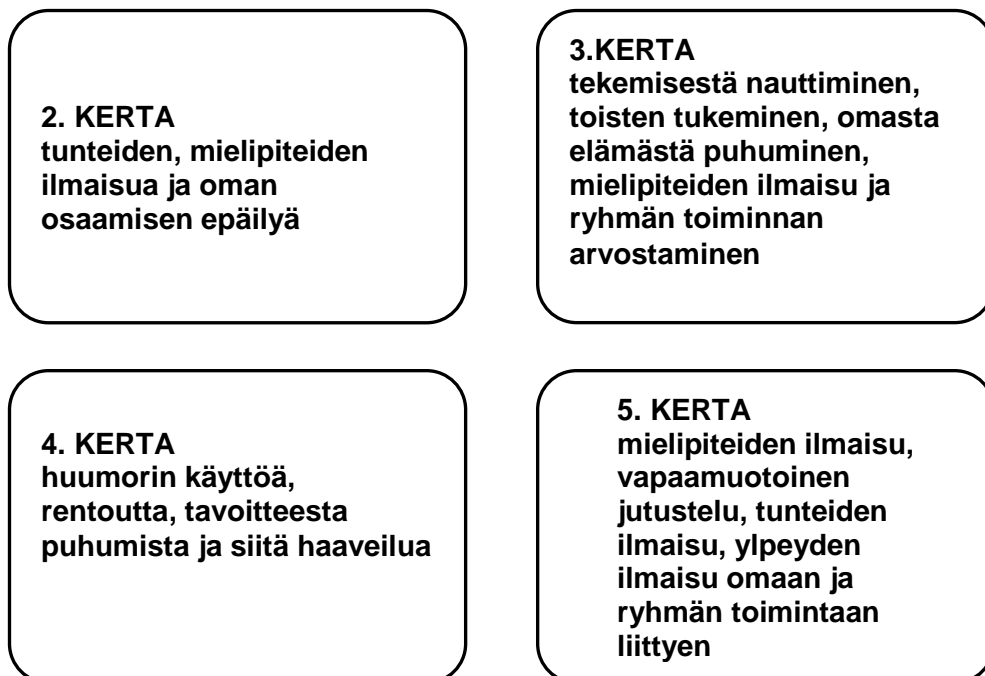
Kertakohtaisesti kerättyjen strukturoitujen palautekyselyiden pohjalta ryhmäläiset itse pohtivat omaa suhdettaan ryhmäänsä ja ryhmän toimivuutta. Kysymyksien rakenteet eivät olisi välttämättä missä tahansa ryhmässä tuottaneet tämän suuntaisia vastauksia, mutta ryhmäläisten prosessissa niin kävi. Suorien ryhmään liittyvien vastausten lisäksi ryhmäläiset arvioivat omia oppimisen ja onnistumisen kokemuksiaan sekä tilanteen tuottamaa tunnelmaa.

Koostimme jokaisen kerran kohdalta aineiston, joka mittaa ryhmän mielialaa, odotuksia, oppimista, kokemusta ja näiden erilaisia ilmentymiä. Jaoimme vielä erilaiset kokemukset eri käsitteiden alle, sillä ne tuottivat tietoa erityyppisistä aihepiireistä, joita olivat kuntoutujan voimaantumiseen ja selviytymiseen liittyvät muutokset, ryhmäidentiteetti ja sen muutokset sekä muutokset kokemuksissa menetelmän suhteen.

Ryhmän henki oli toisen tapaamisen alussa hyvä, kaikki kokivat olevansa hyvällä mielellä tullessaan torstairyhmään ja ollessaan siinä. Kaksi kolmesta ilmaisi jo odottavansa seuraavaa kertaa. Pohja hyvälle ryhmäidentiteetin kehitykselle oli siis onnistuttu luomaan torstaitapaamisten tässä vaiheessa. Odotukset päivän toiminnan suhteen olivat neutraalein mielin esitettyjä. Ryhmäläiset kuitenkin mainitsivat odotuksikseen luovan toiminnan ja uuden taidon oppimisen. Jälkimmäinen painottui kyselyssä enemmän. Neutraaleista odotuksista huolimatta ryhmän varsinainen toiminta koettiin jokaisen kohdalla myönteisesti.

Yksi ryhmäläisistä oli saanut myönteisen oppimisen kokemuksen ja kaksi muuta kokivat oppimisensa neutraalisti. He kuitenkin mainitsivat asioita, joita jokainen oli sillä kerralla oppinut. Ne olivat kahdella kolmesta menetelmän oppimisen kokemus ja yksi oli saanut henkilökohtaisen oppimisen kokemuksen omaan itseensä liittyen. Yleisesti tämäntyyppinen oppimisen kokemus tarkoitti yksilön kohdalla elämystä omasta osaamisesta, luovuudesta, rajojen rikkomisesta tai sisäisestä ilon tunteesta. Oppimista siis tapahtui jollain tasolla jokaisen kohdalla.

Suhteessa menetelmään saatoimme siis huomata tehneemme ryhmälle oikeantyyppistä toimintaa, sillä neutraaleita odotuksia seurasi myönteinen kokemus, joka käsitti koko ryhmän asenteen tehtyä toimintaa kohtaan. Jokainen myös sai kokemuksia oppimisesta, toiset enemmän ja toiset hiukan vähemmän. Tässä opinnäytetyössä koemme, että oppimisen kokemukset ovat yksi tärkeä elementti matkalla kohti parempia selviytymisen kykyjä ja voimaantumista.

KUVIO 8. Itseilmaisun kehittyminen projektin aikana havaintomatriisien pohjalta

Kohdatessamme kolmatta kertaa tunnelma oli palautekyselyiden perusteella tulkittavissa jälleen hyväksi jokaisen osallistujan kohdalla. Myös ryhmätapaamisen lopussa kokemus mukavasta ryhmästä oli säilynyt. Yksi palautteen antaja mainitsi erikseen kokemuksensa hyvästä ryhmästä. Ryhmäidentiteetti siis rakentui haluamaamme suuntaan. Olimme iloisia, että kokemus hyvästä ryhmästä oli tulkittavissa nimenomaan ryhmän jäsenet mukaan lukevaksi kokemukseksi, eikä kysymys siis ollut toimintaan tai ohjaukseen suoranaisesti liittyvästä kokemuksesta. Ryhmän jäsenten viihtyminen toistensa seurassa oli ilmeistä.

Odotukset olivat alussa neutraaliin sävyyn esitettyjä. He mainitsivat uuden taidon oppimisen, taidon toteuttamisen käytännössä sekä ryhmän toiminnan jatkuvuuden odotuksinaan. Itse toiminta koettiin kolmannellakin kerralla jokaisen kohdalla myönteisesti. Opituiksi asioiksi mainittiin menetelmän oppiminen ja henkilökohtaisen oppimisen kokemus. Voimaantumisen ja selviytymisen kannalta osa ryhmästä sai myönteisiä oppimisen kokemuksia sekä henkilökohtaisella että menetelmän tasolla.

2. KERTA

Yksilö on tiedostanut, että toiminta on ryhmätoimintaa. Tekeminen ei ole totuttua ja se herättää tunteita. Ideoita ilmaistaan, tuodaan esiin halukkuutta ja intoa toimia osana ryhmää.

3. KERTA

Tekemisen vaikeus on vähentynyt, tilalle on noussut iloa ja ylpeyttä omasta tekemisestä. Ideat muuttuvat käytännöksi: Omista ajatuksista pidetään kiinni, omat aikaansaannokset jaetaan ryhmässä. Ryhmässä ei vain olla, sitä arvostetaan. Ryhmä koetaan turvalliseksi paikaksi.

4. KERTA

Tehtävät koetaan jo niin hyvin sisäistetyiksi, että halutaan oppia lisää ja kehittää vanhoja ideoita eteenpäin. Osaamisen tunne lisää tekemisen mielekkyyttä. Onnistumisen kokemuksesta syntyy ylpeyttä.

5. KERTA

Ryhmässä ilmaistaan arvostusta, tunteita, ylpeyttä ja avoimia mielipiteitä. Kokemuksia voidaan ilmaista luontevasti ja turvallisesti. Ryhmä ei rajoita toistensa oikeutta ilmaista itseään.

KUVIO 9. Kokemusten ilmaiseminen ryhmässä havaintomatriisien pohjalta.

Neljännän tapaamiskerran alussa ja lopussa oli yhä läsnä koko projektin ajan vallinnut myönteinen henki jokaisen osallistujan kohdalla. Palautekyselyissä yksi osallistuja toi jo esiin omat odotuksensa tavoitteen toteutumisen suhteen. Ryhmäidentiteettiä lukeutui projektin tässä vaiheessa hyvän hengen lisäksi kykyä luottaa muihin ryhmäläisiin henkilökohtaisissa asioissa. Toista ihmistä myös osattiin kuunnella hyvässä hengessä. Ryhmä nähtiin ryhmänä ja tavoitteen saavuttaminen koettiin sekä mahdolliseksi että sitä toivottiin. Tavoitteen saavuttamisessa ryhmän olemassaolo nähtiin avainasemassa.

Jokaisen ryhmäläisen odotukset päivän toimintaan liittyen olivat neutraalin mielin esitettyjä. Yksi ryhmäläinen mainitsi oppineensa uuden taidon. Ryhmäläiset olivat selkeästi mieltäneet, että tämän ryhmän toiminta keskittyi tekemiseen ja menetelmiin. Itse toiminnan kokemus oli jokaisen kohdalla myönteinen. Yksi jäsen mainitsi kokemuksensa hyvästä ryhmästä. Oppimista ilmeni henkilökohtaisen oppimisen kokemuksen, menetelmän oppimisen ja myönteisen ryhmäkokemuksen alueilla. Menetelmien suhteen odotukset olivat muuttuneet neutraalista myönteisiksi ja ryhmä osasi eritellä näitä sekä oppimisen kokemuksiaan entistä selkeämmin. Voimaantumista ja selviytymisen kykyjä vasten ajateltaessa menetelmistä oppimisen ja henkilökohtaisen oppimisen lisäksi ryhmäläisillä oli yhä selkeämpi kokemus ryhmän merkityksestä elämässään. He kokivat, että ryhmä toi jotain lisää heidän arkeensa.

2. KERTA
Ryhmän tuki, ohjaajien apu, yksilöllinen vahvistaminen ja tekemiseen innostaminen madaltavat kynnyksiä toimeen tarttumisessa.

3. KERTA
Toimeen tarttumista helpottaa tekemistä pohjustava keskusteleminen ja ryhmäläisten keskinäinen tuki toisilleen.

4. KERTA
Ryhmäläiset ymmärtävät tavoitteen toteuttamiseen liittyvät kriteerit. Aikataulun hahmottaminen lisää motivaatiota toimia projektin eteen reippaalla asenteella.

5. KERTA
Lisääntynyt oma-aloitteisuus ja aktiivisuus auttavat toimeen tarttumisessa. Ryhmän sisäinen tuki koetaan tärkeämmäksi toimeen tarttumisen tekijäksi kuin ohjaajilta saatu kannustus.

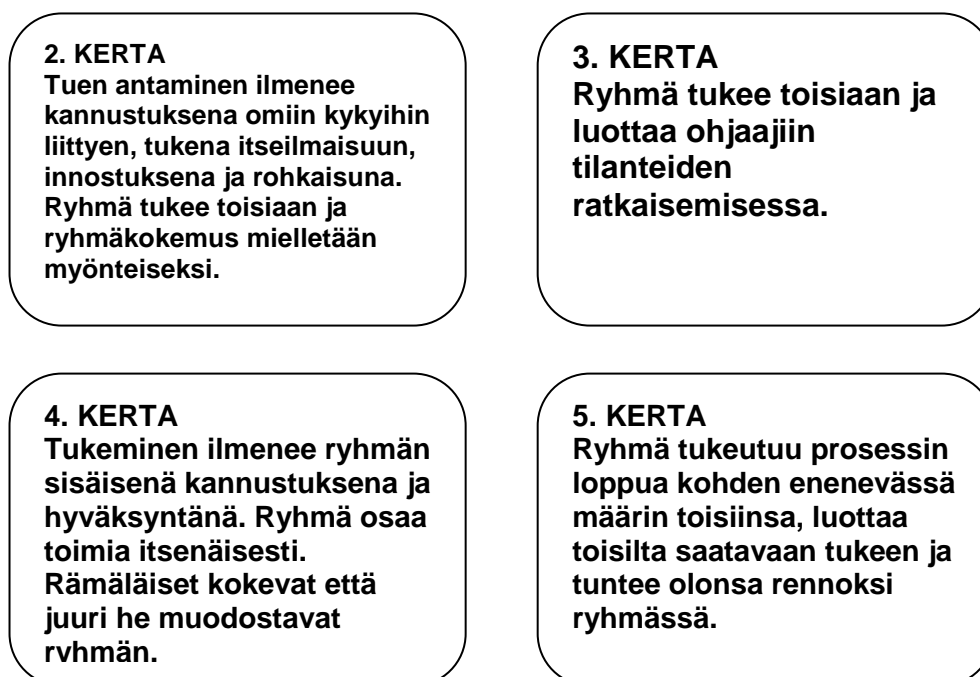
KUVIO 10. Ryhmän toimeen tarttumiseen vaikuttaneet asiat havaintomatriisien pohjalta.

Viides kerta oli viimeinen, jonka lopuksi keräsimme kertaluontoista palautetta toimintaan liittyen. Projekti oli saatu sellaiseen vaiheeseen, että myyntityötä oli jo tehty ja suurin toiminnallinen rutistus takanapäin. Pieni muutos ryhmäläisten mielialoissa väsyneempään suuntaan kertoi meille, että projektin sisältöön nähden sen pituus oli sopiva. Pidempiaikainen työskentely tavoitetta kohti olisi voinut aiheuttaa ryhmässä turhautumista tai kyllästymistä. Ryhmäidentiteetin ja ryhmän toimivuuden kannalta ääneen lausuttu väsymys tai vaikea kokemus on kuitenkin hyvä asia, sillä se osoittaa että jokainen uskaltaa ilmaista avoimesti huoliaan ryhmässä.

Odotukset toiminnalle olivat kaikkien kohdalla neutraaleja. Odotuksissa ilmeni yhden kohdalla toiveita toiminnan jatkuvuudesta ja kahden kohdalla toivomuksia tavoitteen onnistumisen suhteen. Väsymyksestä huolimatta kaksi kolmesta saivat positiivisen kokemuksen päivän toiminnasta, yksi koki sen neutraalisti. Myönteisiä oppimisen kokemuksia syntyi kahdelle ryhmän jäsenelle. Nämä olivat molemmat henkilökohtaisen oppimisen kokemuksia. Neutraalit odotukset siis kohenivat pääsääntöisesti mukavaksi mielletyksi toiminnaksi. Yksilön oman selviytymisen ja voimaantumisen kannalta oli

tärkeää havaita, että menetelmän oppimisen kokemusten sijaan oppimisessa oli alkanut painottua henkilökohtaiset kokemukset omista kyvyistä.

Mielenkiintoista näiden viiden kertapalautteen pohjalta oli havaita, että odotukset säilyivät neutraaleina koko projektin läpi. Tällainen asennoituminen saattaa liittyä juuri tämän ryhmän erityispiirteisiin. Mielenterveyskuntoutujat, joiden kanssa työskentelimme, eivät olleet vielä ehtineet osallistumaan kovin moneen erilaiseen toimintaan ASPA Palvelut Oy:n taholta. Projekti itsessään oli heille kenties yllättävä ja erilainen sekä tavoitteeltaan että tekemisen tyyliltään, joten kenties he kokivat, etteivät he vain tiedä mitä odottaa. Yksi vaihtoehto on se, että he ovat tottuneet tulemaan täysin valmiiksi suunnitellun toiminnan piiriin, jolloin oma-aloitteista ideointia tai odotusten rakentelua ei synny lyhytaikaisen projektin aikana.

KUVIO 11. Ryhmässä saatu ja annettu jäsenten välinen tuki havaintomatriisien pohjalta.

Meille ohjaajina oli tärkeää havaita ryhmäidentiteetin kehitys. Uskoimme alusta asti tasavertaiseen vuorovaikutukseen ja vapautteen tuottaa ideoita hyväksyvässä ilmapiirissä. Pyrimme omalla ohjauksellamme antamaan riittävästi tilaa yksilöille. Tämä oli mahdollista, koska toimimme aikuisryhmän

kanssa, joiden motivaatiossa ei ollut moitteita sijaa. Ryhmässä vallinnut ilmapiiri mahdollisti jäsenten välisen ystäväystymisen ja luottamuksen kasvun. Kaikki edellä mainitut ryhmätyöhön liittyvät toimintaperiaatteet koemme osaksi sosionomin ammattitaitoa. Kyse on toiminnan ja ohjauksen räätälöimisestä kunkin erityisryhmän kohdalla erikseen. Yhteiskunnallisella tasolla näimme merkitykselliseksi sen, että tuotimme mielenterveyskuntoutujille kokemuksen siitä, miten yksilö voi vaikuttaa omaan ympäristöönsä ja tulla kuulluksi tasavertaiselta pohjalta siitä huolimatta miltä hän ulospäin vaikuttaa tai kuinka sujuvaa hänen oma ilmaisunsa tilanteessa kuin tilanteessa on.

7.1 Yksilöprosessi

Projektin lopussa kysyimme kaikilta kolmelta ryhmäläiseltä kokemuksia ryhmästä (LIITE 3). Kaikki kolme ryhmäläistä vastasivat kokeneensa itsensä osaksi ryhmää. Kaksi ryhmäläistä oli mielestään saanut päättää, mitä teki ja miten toimi ryhmässä, ja yksi kolmesta oli mielestään yleensä saanut päättää. Ryhmäläisille merkittävimmäksi asiaksi ryhmän olemassaolossa muodostui tavoitteen eteen toimiminen. Sillä, että on saanut itsensä aktiivisesti mukaan ryhmään, oli myös hyvin paljon merkitystä. Paljon merkitystä ryhmäläisille oli myös sillä, että on jotain tekemistä vapaa-ajalla ja pääsi mukaan ryhmätoimintaan. Ryhmä toi ryhmäläisten elämään lisää osaamista, ystäviä, tukea toisilta ja kiinnostusta uusiin asioihin.

Kaksi ryhmäläisistä oli saanut onnistumisen kokemuksia jonkin verran ja yksi oli saanut niitä paljon. Ryhmäläiset olivat kokeneet ryhmätoiminnan aikana tehdyt tehtävät helpoiksi ja mielekkäiksi. Kädentaitojen kehittymistä arvostettiin ryhmässä. Yksi kuntoutuja oli kokenut toimintaan mukaan lähtemisen helpommaksi ja toiminnan mielekkääksi oman harrastuneisuutensa takia.

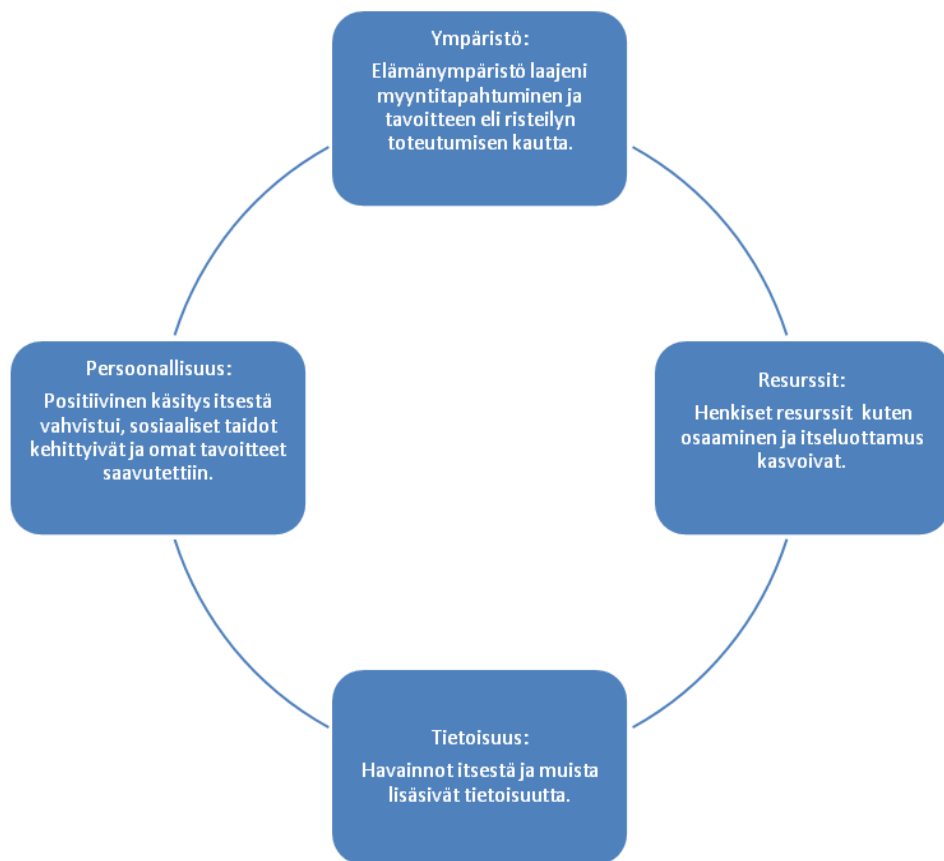
Rämä-ryhmän jäsenenä julkisilla paikoilla oleminen oli helpompaa kuin sen tyyppinen toiminta on henkilöllä henkilökohtaisesti yleensä. Ryhmäläisiä olivat auttaneet tai piristäneet vaikeina hetkiä ryhmässä erilaiset asiat, kuten

jutteleminen, tauko, työhön tarttuminen ja puuhaaminen, rentoutuminen, ohjaajien tuki, ryhmäläisten tuki, asioiden jakaminen ryhmässä sekä ”hymy ja nauraminen (huumori)”. Ryhmäläiset kokivat tullessa ymmärretyksi. Yhden ryhmäläisen mielestä muut olivat alkaneet ymmärtää häntä paremmin ryhmän toiminnan aikana. Yksi kolmesta ryhmäläisestä oli tuntenut tullessa paremmin kuulluksi ryhmän edetessä, mutta muutkin olivat tulleet yleensä tai aina halutessaan kuulluksi. Kaikki ryhmäläiset kokivat voineensa yleensä jakaa asioitaan. Yksi ryhmäläisistä oli kokenut voineensa jakaa asioitaan paremmin ryhmän toiminnan edetessä. Ryhmäläiset kokivat voineensa vaikuttaa ryhmän toimintaan joko yleensä tai aina halutessaan. Yksi ryhmäläisistä oli kokenut voineensa vaikuttaa asioihin enemmän ryhmän toiminnan edetessä.

Ryhmäläiset kokivat saaneensa yleensä tukea muilta ryhmäläisiltä ja yksi kolmesta ryhmäläisestä oli kokenut saaneensa enemmän tukea muilta ryhmäläisiltä ryhmän toiminnan edetessä. Ryhmäläiset kokivat saaneensa tukea ohjaajilta tai saaneensa yleensä tukea ohjaajilta, ja yksi ryhmäläisistä oli kokenut saaneensa tukea ohjaajilta enemmän ryhmän toiminnan edetessä. Ohjaajien asenne koettiin kannustavaksi.

Kaikki ryhmäläiset kokivat ryhmän saavuttaneen asettamansa päätavoitteen. Muiksi ryhmän saavuttamiksi tärkeiksi asioiksi ryhmäläiset kokivat yhdessä tekemisen, yhdessä olemisen, uuden oppimisen, itsensä ylittämisen, rennon tunnelman, onnistumisen kokemukset ja itseluottamuksen kasvamisen. Yksi ryhmäläinen piti tärkeänä saavutettuna asiana ryhmähengen kasvamista ja oman kuntoutumisen edistymistä. Yksi ryhmäläinen oli lisännyt vielä: ”Hyvä ryhmä!”.

Yksi kuntoutuja kirjoitti, että ryhmä oli tukenut hänen kuntoutumistaan ja kuntoutuminen oli edistynyt, ryhmä oli kasvattanut itsetuntemusta ja ryhmätyötaidot olivat kehittyneet. Muita yksittäisiä esille nousseita asioita olivat: itsen sekä muiden arvostamaan oppiminen, virkistysrahojen keräämisen mielekkyys, ohjaajien positiivisuus ja neuvojen saaminen tarvittaessa, hyvin suunnitellut ryhmäkerrat, aikaa tehdä rauhassa, kuulumisilla ryhmän aloittamisen mielekkyys ja sairauden hallinnan kasvaminen. Yhdestä palautteesta kävi ilmi ryhmän sijoittuminen ryhmäläisen kuntoutumisprosessissa: ”Tämä ryhmä tuli hyvään aikaan kuntoutumisprosessissani aiemmin en olisi saanut ryhmästä näin paljon irti.”

KUVIO 12. Sosiaalisen toimintakyvyn elementtien kehittyminen (vrt. Kananoja 1983, 45-57)

Sosiaalinen toimintakyky kehittyy suhteessa yhteisöön ja yhteisön sisällä. Sosiaalisen toimintakyvyn elementtien välillä on vuorovaikutussuhde: Yhden elementin sisässä tapahtunut muutos vaikuttaa kaikkiin elementteihin. Yksilön sosiaalisen toimintakyvyn kehittymisen kannalta ryhmän olemassaolo ja – prosessi on ollut välttämätön edellytys. Tämä –ryhmä oli jäsenilleen oppimisympäristö, paikka myönteisten kokemusten jakamiselle, paikka, jossa kuntoutuja tunsu olonsa turvalliseksi, ja prosessin loppuvaiheessa ryhmältä saatu tuki koettiin tärkeämmäksi kuin ohjaajilta saatu. Se, millaiseksi ryhmä muodostui prosessin aikana, vaikutti yksilön sosiaalisen toimintakyvyn kehittymiseen.

Yksilön ympäristö laajeni myös toiminnan kautta saatuihin uusiin ihmissuhteisiin ja vertaistukeen. Henkisiin resursseihin, kuten oppimiseen, on ollut myötävaikuttamassa samassa tilanteessa olleiden ryhmäläisten keskinäinen tuki. Yksilön tietoisuus laajeni itsen ulkopuolelle: Ryhmäläiset saivat kokemuksen olemisesta osana suurempaa kokonaisuutta.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Ryhmätoiminnan onnistuminen ja kuntoutujien positiiviset kokemukset toimintaa osallistumisesta kertovat luovan tavoitteellisen työkokemuksen menetelmän tarkoituksenmukaisuudesta osana mielenterveyskuntoutumisen tukiasumista. Pystyimme projektissa toteuttamaan menetelmää suunnitelmiamme mukaan ja pääsemään ryhmän tavoitteisiin, mikä kertoo mielestämme todellisuutta hyvin vastaavasta käsityksestämmme ryhmäläistemme toiveiden ja toimintakyvyn suhteen.

Projektin toteutus voidaan nähdä prosessina, jossa on onnistuttu luovien työtehtävien johdonmukaisessa asettamisessa niiden laatu, määrä ja kuntoutujien toimintakyky huomioon ottaen. Menetelmässä työn tekemisen kuntouttava vaikutus perustuu ensinnäkin kuntoutujalle sopivan haasteellisiin luoviin työtehtäviin, joiden vaikeustasoa voidaan nostaa kuntoutujan niissä kehittymisen mukaisesti. Palautteen perusteella ryhmäläiset pystyivät toteuttamaan kaikki projektin luovat työtehtävät onnistuneesti ja saivat menetelmän kautta onnistumisen kokemuksia.

Toinen menetelmään sisältyvä työn tekemiseen liittyvä kuntouttava elementti on työyhteisöllisyys, joka toteutui koetussa hyvässä ilmapiirissä ja ryhmään kuulumisen sekä sieltä tuen saamisen tunteessa. Suunniteltujen kuntouttavien elementtien toteutuminen työkokemuksessa kertoo mielestämme menetelmän, asiakasryhmän ja heidän kuntoutumisprosessinsa ajankohdan yhteensopivuudesta.

Menetelmässä on olennaista työyhteisöllisyyteen ja työkokemukseen osallistumisen matala kynnyks, mikä kokemuksemme mukaan mahdollistuu toiminnan ollessa luonteva osa kuntoutujien arkea tukiasumisen palveluiden kautta. Matalan osallistumiskynnyksen avulla kuntoutuja saa mahdollisuuden kokea palkkatyöhön rinnastettavan työkokemuksen ja työyhteisöön verrattavan työyhteisöllisyyden. Matala osallistumiskynnyks sekä ryhmäläisten työhön suuntautuva voimaantuminen tukevat käsityksemme mukaan menetelmän sijoittumista kuntoutumisprosessin vaiheeseen, jossa palkkatyöhön ryhtyminen ei vielä ole ajankohtaista, mutta työhön suuntautuvia onnistumisen kokemuksia tarvitaan kuntoutumisen tueksi.

Ryhmäläiset kokivat toiminnan yleisesti ottaen mielekkäänä ja tärkeänä. Koska toiminta perustui heidän toiveilleen ja tavoitteet muodostuivat heistä käsin, projekti oli motivoiva ja siihen oli mielekästä sitoutua, mikä nousee esille aineistosta. Projektissa ryhmäläiset antoivat paljon merkitystä tavoitteen eteen toimimiselle, mihin mielestämme saattaa vaikuttaa juuri ryhmäläisten kuntoutumisprosessin vaihe. Niin kuin yksi ryhmäläisistä vapaamuotoiseen palautteeseen kirjoitti:

”Tämä ryhmä tuli hyvään aikaan kuntoutumisprosessissani, aiemmin en olisi saanut ryhmästä näin paljon irti” (Rämäryhmäläinen)

Ryhmäläisten sosiaalinen toimintakyky oli toimintaa aloitettaessa mielestämme sillä tasolla, että he pystyivät toimintaa edellyttävällä tavalla havainnoimaan ja pohtimaan omia tarpeitaan. He osasivat käyttää annettuja resursseja hyväkseen eli tarttuivat uuteen tarjottuun ryhmämuotoon sekä tehdä valintoja ja toimia omien tavoitteidensa saavuttamiseksi, mikä näkyi toimintaan osallistumisena ja sitoutumisena. Aikaisemmassa kuntoutumisprosessin vaiheessa kuntoutujilla ei ehkä olisi ollut riittävää sosiaalista toimintakykyä ja voimavaroja toiminnan tarkoituksellisenä näkemiseksi ja kokemiseksi. Uskomme menetelmän sopivan asiakaslähtöisesti käytettäväksi mielenterveyskuntoutumisen tukiasumisen alkuvaiheeseen.

Ryhmäläisten voimavarojen vahvistuminen kertoo menetelmän tukeneen heidän selviytymisen kokemuksiin. Tulkintamme perustuu viitekehiksemme. Ryhmäläisten voimavarat vahvistuivat aineiston perusteella kognitiivisella tasolla, mihin mielestämme viittaa ryhmäläisten lisääntynyt kokemus omasta osaamisesta ja pystyvyydestä. Tunne-elämään liittyvien voimavarojen vahvistuminen näkyi mielestämme toiminnan edetessä monissa asioissa, kuten ryhmän sisäisen vuorovaikutuksen lisääntymisenä, hyvässä ryhmän ilmapiirissä ja ryhmään kuulumisen tunteen jakamisena. Vuorovaikutukseen ja toimintaan liittyvien voimavarojen vahvistuminen oli mielestämme nähtävissä osaltaan samankaltaisista asioista kuin tunne-elämään liittyvien voimavarojen vahvistuminen. Erityisesti näiden voimavarojen vahvistuminen on mielestämme huomattavissa ryhmäläisten oman näkemyksensä esiin tuomisen lisääntymisessä ja toimintaan sitoutumisessa. Palautteen pohjalta voidaan sanoa, että ryhmäläisten kokemus omasta selviytymisestään on vahvistunut ryhmäläisten projektiin osallistumisen aikana.

Aineiston perusteella projekti voidaan nähdä prosessina, jossa tuetaan jäsenten yhteenkuuluvuutta ja mahdollisuutta osallistua aktiivisesti toimintaan, mikä viitekehiksemme pohjalta kertoo ryhmän voimaantumisen. Viitekehiksemme pohjalta myös olosuhteisiinsa vaikuttamiseen pystyminen, päämääriensä saavuttamisen eteen toimiminen ja päämääriensä konkreettinen saavuttaminen kertovat ryhmässä vahvistuneesta voimaantumisen. Viitekehiksemme mukaan voimaantumiseen liittyvät myös prosessit, joiden kautta ihmiset voivat auttaa itseään ja toisia lisäämään elämänlaatuaan, joko yksin tai ryhmänä. Ryhmäläiset kokivatkin saaneensa ryhmän toiminnan kautta uutta henkilökohtaisesti merkittävää elämänsisältöä. Suurin osa voimaantumisen prosessin eri osatekijöistä toteutui projektin aikana. Viitekehiksemme pohjalta voimme todeta menetelmän tukeneen kuntoutujien voimaantumista.

Toteutettuna ryhmämuotoisena menetelmä tuki aineiston perusteella työyhteisöllisyyden kokemuksen syntyä. Aineistosta nousi esiin esimerkiksi hyvä ilmapiiri, yhteisön tasavertaisena jäsenenä oleminen, osallisuus, osallistuminen ja kykyjen sekä antaa itsestään toiselle että vastaanottaa toiselta vahvistuminen. Aineiston perusteella ryhmä oli myös esimerkiksi avoin, toisia

kunnioittava, työn iloa tuottava ja luovuutta edistävä. Aineistosta nousee esiin ryhmäläisten itseilmaisun kehittyminen suhteessa ryhmän toiminnan etenemiseen, mistä päättelemme, että ryhmäläiset alkoivat prosessin edetessä nauttia enemmän tekemisestään, kokivat osaamisensa varmemmaksi, tukivat paremmin toisiaan, puhuivat avoimemmin ja heidän ryhmäkokemustensa ilmaisu kehittyi. Ensin ryhmäläiset arvostivat ryhmää tavoitteen takia ja myöhemmin he arvostivat sitä, koska olivat siitä ylpeitä.

Työyhteisöllisyyden ja ryhmän käytön vahvuutena mielenterveyskuntoutumisen tukena pidämme vertaistuen saamisen mahdollisuutta toiminnan yhteydessä. Ryhmän sisäinen tuen antaminen kasvoi läpi koko projektin ja turvautuminen ryhmään tarpeen vaatiessa lisääntyi. Ryhmämuotoinen toiminta ja työyhteisöllisyyden kokemus muiden tukiasumisen palveluiden piirissä olevien henkilöiden kanssa saattaa ehkä vaikuttaa vertaistukea, ilmapiiriä ja yhteishenkeä kohottavasti myös palveluiden muussa toiminnassa, mistä emme kuitenkaan ole keränneet aineistoa. Ryhmämuotoisen toiminnan muihin vahvuuksiin voimme lukea kustannustehokkuuden yksilömuotoiseen toimintaan verrattuna.

Luovan tavoitteellisen työkokemuksen menetelmässä mielestämme olennaisinta on asiakaslähtöisyys. Menetelmä tulee toteuttaa aina ryhmän toiveiden ja tarpeiden pohjalta, jotta toiminta olisi kuntoutumista tukevaa, motivoivaa ja kuntoutujan olisi helppo sitoutua toimintaan. Ryhmään osallistumisen tulee näkemyksemme mukaan olla aina vapaaehtoista, mutta osallistumispäätös edellyttää mielestämme kuntoutujalta ryhmän toimintaan sitoutumista.

Toteutusta suunniteltaessa on mielestämme olennaisen tärkeää, että ohjaaja on valmis mukautumaan ryhmän tarpeisiin ja tarkastamaan menetelmän toimivuutta juuri siinä yhteisössä, jotta kuntoutujille mahdollistuisi onnistumisen kokemusten saavuttaminen.

Menetelmässä tarkoituksenamme on tarjota matalan kynnyksen luova työkokemus kuntoutujille. Menetelmän viitekehiksemme perusteella tukemaa kuntoutujien voimaantumista ja selviytymistä pyrimme suuntaamaan

menetelmässä luovan työkokemuksen avulla työssä tarvittavan toimintakyvyn vahvistumiseen. Menetelmässä käytämme yhtenä toimintakyvyn avaamisen välineenä työyhteisöllisyyttä. Tavoitteellisuudella pyrimme saavuttamaan tilanteen, jossa ryhmäläiset kokevat toiminnan henkilökohtaisesti merkitykselliseksi. Luovalla otteella on käsityksemme mukaan merkitys yksilön omien sisäisten prosessien aktivoinnissa ja itseilmaisun vahvistamisessa sekä kuntoutujan vahvuuksien esille tuomisessa.

Luovan tavoitteellisen työkokemuksen menetelmän kokeilussa olemme miettineet toteutuksen eettisyyteen vaikuttavia asioita. Menetelmän aineiston keräämisessä ja käyttämisessä olemme ottaneet huomioon sen, että ryhmäläisiä ei voisi siitä tunnistaa. Emme ole keränneet kuntoutujakohtaista aineistoa tai kuvailleet ryhmään osallistuneita kuntoutujia niin, että heidät voisi raportista tunnistaa. Ryhmätoiminnassa asiakkailla oli itsemääräämisoikeus kaikesta itseänsä koskevasta materiaalista kuten valokuvien ottamisesta ja niiden käyttämisestä. Ryhmätoiminnan vapaaehtoisuudella, asiakaslähtöisyydellä ja joustavuudella pyrimme siihen, ettei kukaan ryhmäläisistä olisi toiminnassa mukana ohjaajien miellyttämisen vaan oman elämänlaatunsa ja kuntoutumisensa takia.

9 LUOVAN TAVOITTEELLISEN TYÖKOKEMUKSEN MENETELMÄN KEHITTÄMISHAASTEET

Luovan tavoitteellisen työkokemuksen menetelmän toteuttaminen nojaa paljolti ohjaajien ammattitaitoon ja menetelmän ymmärtämiseen. Menetelmän käyttö mielenterveyskuntoutumista tukevana välineenä vaatii ohjaajilta toiminnan suhteuttamista kuntoutujien voimavaroja ja toimintakykyä vastaavaksi. Jos ohjaajat arvioivat väärin kuntoutujien mahdollisuudet saavuttaa onnistumisen kokemuksia toiminnassa, voi menetelmän käytöstä olla enemmän haittaa kuin hyötyä yksilöiden kuntoutumisprosesseissa. Ohjaajan perehtymättömyys menetelmän periaatteisiin tai niiden liian vähäinen kunnioittaminen aiheuttaisi luultavasti haittoja kuntoutumiselle. Jos toiminta ei lähde kuntoutujan omista tavoitteista, motivaatiosta ja kiinnostuksesta, on kuntoutujan voimaantumisen ja selviytymisen vahvistuminen hyvin epätodennäköistä.

Ohjaajalla on myös vastuu hyvän ilmapiirin luomisessa ja ylläpitämisessä, mihin työyhteisöllisyyden saavuttamisen ajatus perustuu. Menetelmässä luovuuden toteuttaminen vaatii ohjaajilta erityistä osaamista tai ainakin harrastuneisuutta taiteen parista sekä sen laadun sopimista ryhmän intresseihin. Meillä oli hyvät lähtökohdat tästä näkökulmasta, koska ryhmäläiset toivoivat kuvataiteellista ryhmätoimintaa.

Yksi menetelmän heikkous liittyy sen vaatimiin henkilöstöresursseihin. Toiminnan suunnittelu, organisointi ja toteuttaminen vaativat ohjaajien aikaa. Menetelmän kehittyessä olisikin mahdollista ajatella, että sen toteuttajina toimisivat ulkopuoliset ohjaajat, joilla olisi syvälinen perehtyminen menetelmän periaatteisiin.

Rämä-ryhmän toiminnan kulmakiviä

Työyhteisötahon edustajalta saimme alusta saakka neuvoja siihen, että yhteisistä pelisäännöistä kannattaa tässä asiakasryhmässä huolehtia. Jokaisella kerralla erikseen kertosimme yhteiset pelisäännöt, joita olivat päivän aikana tapahtuva toiminta, kahvi- ja tupakkataukojen paikat, kännykän äänettömyys,

tulevat tapahtumat ja muut yksityiskohdat. Pelisääntöjen avulla ryhmän toiminta pysyi selkeänä ja seesteisenä, jokainen tiesi kuinka kauan kerrallaan annettuun tehtävään tuli keskittyä. Pelisäännöt auttoivat myös ilmapiirin onnistuneessa luomisessa sekä ryhmäläisten kesken että vuorovaikutuksessa ohjaajien kanssa. Noudatimme ryhmäläisten kanssa samoja sääntöjä läpi koko projektin. Ilman miellyttävän yhteistyön kokemusta luovaan tavoitteelliseen työkokemukseen liittyvä työyhteisöllisyyden tunne ei olisi voinut syntyä.

Yksi toiminnan kulmakivistä oli yhtenäisen arvopohjan luominen meidän ohjaajien kesken. Olennaista oli jo useasti esiin nostettu asiakaslähtöisyys. Tätä toteuttaaksemme meidän täytyi osata välittää ryhmään kuuntelemisen ja jakamisen halua. Toinen arvopohjaamme ja menetelmän onnistuneeseen toteuttamiseen liittyvä seikka oli työilmapiirin luominen: Ohjaajan kannalta tässä korostui tekemisen selkeys, toteuttamisen mielekkyys ja oikeaan aikaan annettu palaute. Tasavertaisuus oli yksi ohjauksen valintoja. Jossain toisessa ryhmässä autoritaarisempi ote olisi ollut edellytys ryhmän toiminnan hallinnalle, mutta näiden asiakkaiden kanssa pystyimme toteuttamaan tasavertaisuutta.

Jäimme miettimään hyvää tilannettamme: mitä olisi tapahtunut, jos yksikin ryhmäläinen olisi viimeiseen asti vastustanut toimintaa tai tavoitetta? Ryhmä oli kooltaan pieni, joten yhden ihmisen vastustus olisi heti näkynyt yhteisessä ilmapiirissä. Menetelmän toteuttamisen ehtoja laatiessamme tulimme tulokseen, että osallistumisen vapaaehtoisuus on ehdottoman tärkeää, jotta syntyy sellaista sitoutumista toimintaan, jossa takana on asiakkaan oma halu. Toinen asia, joka aiheutti pohdintaa, olivat henkilökemiat. Ryhmämme pelasi hyvin yhteen, mutta olisi ollut mahdollista, että joidenkin ryhmäläisten keskinäinen toimeen tuleminen olisi vaatinut ohjaajalta jatkuvaa väliintuloa. Dialogisuuden toteuttaminen ei saa jäädä menetelmässä vain puheen tasolle, vaan ryhmäläisten täytyy sisäistää jokaisen oikeus tasavertaiseen kuulluksi tulemiseen. Se on osa sitä työtä, joka tehdään tavoitteen eteen. Huonosti toimivien henkilökemioiden häiritsemässä ryhmässä menetelmä ei välttämättä kehity, kun ohjaaja ei ehdi paneutua luovien työn tekemisen tapojen syventämiseen.

Tutkimuksen sijoittuminen juuri tähän ryhmään – mikä olisi voinut muuttaa tutkimuksen tuloksia?

Ryhmän olemus Markku Ojasen mallin mukaan

Markku Ojasen kehittämä nelikenttäanalyysi kuvastaa tavoitteellisia yhteisötyyppejä johtamistavan ja toimintatavan mukaan. Markku Ojanen on määritellyt ryhmän olemuksia nelikentän avulla, jossa ryhmät jaetaan autoritaariseen tai demokraattiseen ja suunniteltuun tai spontaaniin. Nelikentästä muodostuvat ryhmämallit ovat autoritaarisesti ohjattu ja suunniteltu oppituntiin rinnastettava malli, demokraattisesti päätetty, mutta ohjaajan suunnittelema malli, autoritaarisen ohjaajan vetämä ryhmä, jossa edetään spontaanisti, sekä ryhmä, jota ei ohjata ja jossa tehdyt toiminnot ovat spontaaneja ja asiakaslähtöisiä (Anttinen & Ojanen 1984, 206). Tämä luokittelu auttoi meitä hahmottamaan Rämä-ryhmässä tapahtunutta ryhmän muotoutumista.

Sopimusvuoren terapeutitset yhteisöt -kirjassa kuitenkin todetaan, että harva yhteisö rajautuu puhtaasti nelikentän yhden määrittelyn sisälle ja useimmiten muotoutuu sekatyyppejä, joiden toiminta sijoittuu ruutujen leikkauspisteeseen (Anttinen & Ojanen 1984, 208).

Ryhmätoiminnassa toteutui selkeimmin demokraattinen ja suunniteltu malli: suunnittelimme ja ohjasimme toiminnan ryhmän haluja kuulostellen. Ideaalissa tilanteessa ryhmätoiminta olisi päättyessään edennyt autoritaariseen spontaaniin malliin, jossa ryhmäläiset olisivat ohjattuna alkaneet ottamaan itse vastuuta toiminnan pyörittämisestä. He osoittivat siihen halua, mutta tarvitsivat selkeästi vielä jatkuvaa ohjaajan tukea, jota resurssisyistä ei voitu välittömästi luvata. Demokraattinen ja spontaani malli ei mielestämme tällaisella aikajänteellä tässä asiakasryhmässä ole toteutettavissa oleva tavoite kuin poikkeustapauksissa. Menetelmän kannalta autoritaarinen ja suunniteltu malli ei taas täytä luovan tavoitteellisen työkokemuksen toteutukseen luomiamme kriteerejä.

Kysymyksiä

Luovan tavoitteellisen työkokemuksen menetelmä on kehittämämme ja sitä käytettiin ensimmäisen kerran tässä opinnäytetyössä. Menetelmä hioutui ja tarkentui käytännön kautta, jolloin hahmotimme vielä tarkemmin kohderyhmämme. Olisi mielenkiintoista seurata, millaisia tuloksia menetelmästä saataisiin ryhmässä, jonka jäsenet olisivat valikoituneet muista mielenterveyskuntoutujista nimenomaan puuttuvan tai vähäisen työkokemuksen perusteella. Eräs lisätutkimuksen aihe olisi selvittää, vastaako tavoitteellisen luovan työkokemuksen menetelmällä aikaan saatu työyhteisöllisyyden kokemus palkkatyössä saatavaa kokemusta.

Menetelmä on rakennettu nimenomaan sosionomin(AMK) käyttöön sopivaksi. Näemme hyvin tärkeänä sosionomin(AMK) sijoittumisen ohjaajana siten, että hän toimii siltana asiakkaan toimintakyvyn vahvistumisen ja tekemisen toteuttamisen välissä. Tässä opinnäytetyössä sijoitimme menetelmän osaksi avohuollon kuntoutuspalveluita ja tukiasumista, mutta laajemmalla tutkimisella voisi selvittää, missä muissa kuntoutuksen prosessin vaiheissa menetelmä olisi käyttökelpoinen ja soveltuisiko se muille asiakasryhmille kuin mielenterveyskuntoutujille.

Meidän tapamme toteuttaa menetelmää kuvataiteellisella otteella johtui ryhmän toiveista, jotka hyvin kohtasivat omat erityisosaamisalueemme. Menetelmää jatkossa käyttäville sosiaalialan ammattilaisille haluamme sanoa, että toteuttamisen tapa varioi ympäristön ja yhteisön mukaan. Omaa luovuuttaan voisi lähteä rohkeasti haastamaan jostain toisesta tekemisen näkökulmasta kuin me olemme käyttäneet. Menetelmässä olennaista on sen periaatteista kiinni pitäminen. Keskeisimpiä niistä ovat asiakaslähtöisyys, tavoitteellinen toiminta, työyhteisöllisyys ja yksilöllisiä kykyjä vahvistava luovuus. Periaatteiden mukaan toimittaessa tavoitteellisen työkokemuksen menetelmän toteuttaminen on mahdollista.

10 TYÖMME KIRJALLISEN OSUUDEN ARVIOINTIA

Opinnäytetyöprosessin kuluessa olemme voineet paneutua työhömme tauotta, sillä teimme sen puolen vuoden aikajänteellä. Kirjoitusosion aikana koimme, että olimme varanneet liian vähän aikaa sisältöjen ja kieliasujen viimeistelemiseen. Pidemmällä pohdinnalla kirjallinen työ olisi ollut selkeämpi. Koska teimme työtä parina, saatoimme keskustella ja joskus väitelläkin sisällöistä pitkään, mutta esimerkiksi kaikkia korjaus- ja muutosehdotuksia emme ehtineet käsittelemään niin pitkälle kuin olisimme toivoneet.

Parina tehtävän työn haaste on punaisen langan säilyttäminen läpi kirjallisen raportin. Toistoa tulee helposti, kuten myös epäselvyyksiä käsitteiden käytössä tai turhia oletuksia toisen tekstiosuuksien sisällöistä. Toistojen lisäksi täytyy siis varoa myös puutteita.

Menetelmän kehittäminen ja laaja toiminnallinen osuus harhauttivat meitä sivuun pidemmälle viedystä lähteiden ja teorian kanssa työskentelystä. Esimerkiksi ulkomaisiin lähdeoteeksiin tutustumalla olisimme voineet löytää kansainvälisiä vertailukohteita tukemaan luovan tavoitteellisen työkokemuksen menetelmän kehittämistyötä.

Työtä jäsentäessämme huomasimme, että vaihtoehtoja raportin sisällön suhteen oli useita. Valitsimme nykyisen muodon omien pohdintojemme ja ohjaajien kommenttien viitoittamana, mutta emme tiedä onko lopputulos selkein mahdollinen. Raportin kokonaisuus oli ensimmäisessä versiossaan hyvin paljon nykyistä laajempi ja jouduimme poistamaan tekstiä ja tiivistämään sisältöä moneen otteeseen. Jotta kirjallinen osiomme olisi ytimekkäämpi ja palvelisi paremmin lukijaansa, olisimme voineet karsia siitä vielä useita sivuja.

Suunnittelu- ja pohtimistyön teimme läpi prosessin yhdessä, mutta raportin kirjoittaminen jakautui seuraavasti: Sannamari Akkala kirjoitti luvut 3, osia luvuista 2, 4, 9 ja 10, luvun 7 yksilöprosessin ja luvun 8. Pauliina Järvinen kirjoitti johdannon, osia luvuista 2, 4, 9, 10, luvut 5 ja 6 sekä luvun 7 ryhmäprosessin osuuden. Olemme onnistuneet tekemään melko saumatonta yhteistyötä tässä opinnäytetyössä. Olemme kommentoineet ja täydentäneet

toistemme kirjoituksia ja vastavuoroisesti annettu kritiikki on auttanut näkemään kokonaisuuksia paremmin. Haastavaa on ollut rajoittaa toistojen määrää tekstissä, myös erilaiset kirjoitustyyliä ovat hankaloittaneet sisältöjen hahmottamista erityisesti yhdessä kirjoitetuissa luvuissa.

Sannamari Akkalan tyyli kirjoittaa on analyyttinen ja perusteellinen, mikä joskus aiheutti haasteita aikataulussa pysymisessä. Pauliina Järvinen tuottaa tekstiä tehokkaasti, jopa liian tehokkaasti ja karsimista on jouduttu suorittamaan paljon. Joka tapauksessa olemme voineet oppia toistemme työtavoista, mikä on ollut arvokasta tämän prosessin aikana. Olemme myös täydentäneet toisiamme omilla vahvuuksillamme ja meillä on ollut yhteinen näkemys työn tavoitteista.

Tämän tutkimuksen laajuus on sellainen, että tuloksia ei voi yleistää käsittämään muita ryhmiä. Tulosten luotettavuuteen on vaikuttanut se, että aineisto koostuu sekä pienen ryhmän jäsenien kokemuksista että ohjaajien havainnoista ja päätelmistä. Tämän tutkimuksen osalta voi todeta, että toimintaan liittyvät menetelmät ovat olleet tavoitteita tukevia tämän ryhmän kohdalla. Tässä ryhmässä menetelmä oli tarkoituksenmukainen osana mielenterveyskuntoutumisen tukiasumista kuntoutujien kokemusten mukaan.

LÄHTEET

Anttinen, E., Ojanen, M. 1984. Sopimusvuoren terapeutit yhteisöt: näkemyksiä ja havaintoja kokemisen ja tutkimuksen perusteella. Tampere : Lege Artis.

Hirsjärvi, Remes. 2001. Tuki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Ikonen, T. 2000. Tuhkasta uusi elämä. Selviytymisen teoreettiset ja käytännölliset lähtökohdat. Helsinki: Yliopistopaino.

Järvikoski, A. 2004. Kuntoutuksen perusteet. 1. painos. Helsinki: WSOY.

Kananoja, Aulikki: What is social functioning ability. Teoksessa Rissanen, Pekka (ed) Social Functioning Ability. Working Papers nro 5. Tampereen yliopisto. Tampere, 1983. sivuilla 45-57.

Mannermaa, L., Koffert, T., Koulu, L., Hakola, U. 2009. Valokuvan terapeutinen voima. 1. painos. Helsinki: Duodecim.

Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A., Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. 1. painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Parantava taide. 2002. toimittanut: Ukkola, I. Toimihenkilöjärjestöjen Sivistysliitto TJS.

Rissanen, P., Kallanranta, T., Suikkanen, A. 2008. Kuntoutus. 2.painos. Helsinki: Duodecim.

Savolainen, M., Taipale, P., McCracken, D. 2008. Maailman ihanin tyttö. Helsinki: Blink Entertainment, cop.

Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulu: Oulu university press.

STAKES. 2003. Mielenterveyskuntoutujien klubitalo, yhdessä kohti työelämää. Helsinki: Stakes.

Vilka, Airaksinen. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino oy.

Puoskari, Ensio. 2005. Populaari, viestintä ja artikulaatio, akateeminen väitöskirja, tampereen yliopisto tiedotusopin laitos, 2005. (sivusto luettu 21.5.2010) <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-6273-4.pdf>

11 LIITTEET

LIITE 1

Havaintomatriisi

TARKKAILTAVAT	ITSENSÄ ILMAISEMINEN, O.AL. KYSYTTY	ILMIKÄYTTÄYTYMINEN			TOIMEEN TARTTUMINEN (AVAINSANAT)	TUKEE RYHMÄLÄISIÄ TOIMINNASSA (AVAINSANAT)	SAA TUKEA RYHMÄSTÄ (AVAINSANAT)	KOKEMUSTEN ILMAISU (AVAINSANAT)	RYHMÄSTÄ HAVAINNOITUA (ROOLIT, MUUTOKSET, YMS)
		☺	:!	☹					
1	ALUKSI	A							
1	LOPUKSI	K							
2	A	L							
2	L	A							
3	A	K							
3	L	L							

LIITE 2

Pieni kysely torstairyhmäläisille tapaamiskerroista

MILTÄ TUNTUI TÄNÄÄN TULLA TORSTAIRYHMÄÄN?

MITÄ ODOTIT TÄLTÄ KERRALTA?

MILTÄ PÄIVÄN TOIMINTA TUNTUI?

OLIKO JOKU ERITYISEN MUKAVAA?

OLIKO JOKU ERITYISEN HANKALAA?

OPITKO TÄNÄÄN JOTAIN UUTTA

A) ITSESTÄSI

B) MUUTEN

MILLAISET OVAT TUNNELMASI NYT?

LIITE 3

Palautekysely torstairyhmästä

TÄYTTÄKÄÄ KYSELY LAITTAMALLA RASTEJA HALUAMIINNE KOHTIIN, JOS EI KYSYMYKSEN KOHDALLA ERIKSEEN MAINITA JOTAIN TOISTA TAPAA VASTATA! KIITOS ☺.

- 1. OLETKO SAANUT ONNISTUMISEN KOKEMUKSIA TORSTAIRYHMÄSSÄ? (laita rasti ruutuun)**

EN OLE SAANUT ___

OLEN SAANUT VÄHÄN ___

OLEN SAANUT JONKIN VERRAN ___

OLEN SAANUT PALJON ___

- 2. OLETKO SAANUT VAIKUTTAA SIIHEN MITÄ TEET JA MITEN TOIMIT TORSTAIRYHMÄSSÄ? (Laita rasti ruutuun)**

EN OLE SAANUT PÄÄTTÄÄ ___

OLEN JOSKUS SAANUT PÄÄTTÄÄ ___

OLEN YLEENSÄ SAANUT PÄÄTTÄÄ ___

OLEN SAANUT PÄÄTTÄÄ ___

- 3. MERKITSE ASTEIKOLLA 1-8 MITEN PALJON RYHMÄN OLEMASSAOLOSSA ON SINULLE MERKINNYT**

- A) SE, ETTÄ ON PÄÄSSYT MUKAAN RYHMÄTOIMINTAAN ___
B) TAVOITTEEN ETEEN TOIMIMINEN (RISTEILY, VIRKISTYSVARAT) ___
C) SE, ETTÄ ON JOTAIN TEKEMISTÄ VAPAA-AJALLA ___
D) SE, ETTÄ ON SAANUT ITSENSÄ AKTIIVISESTI MUKAAN RYHMÄÄN ___

MERKITSE NUMEROLLA

1 = EI MERKITYSTÄ

2 = HYVIN VÄHÄN MERKITYSTÄ

3 = VÄHÄN MERKITYSTÄ

4 = JONKIN VERRAN MERKITYSTÄ

5 = ASIALLA ON MERKITYSTÄ

6 = PALJON MERKITYSTÄ

7 = HYVIN PALJON MERKITYSTÄ

8 = ERITTÄIN PALJON MERKITYSTÄ

4. TUNTUUKO SINUSTA SILTÄ, ETTÄ OLET OLLUT OSA RÄMÄ –RYHMÄÄ?

EN OLE OLLUT OSA RYHMÄÄ ___

KOEN OLLEENI VAIN VÄHÄN OSA RYHMÄÄ ___

KOEN OLLEENI SUURIMMAKSI OSAKSI OSA RYHMÄÄ ___

OLEN OLLUT OSA RÄMÄ –RYHMÄÄ ___

5. ONKO RYHMÄ TUONUT ELÄMÄÄSI JOTAIN LISÄÄ?

OSAAMISTA ___

OMA-ALOITTEISUUTTA ___

IDEOITA ___

ROHKEUTTA ___

YSTÄVIÄ ___

KESKUSTELUMAHDOLLISUUKSIA ___

TUKEA TOISILTA ___

KIINNOSTUSTA UUSIIN ASIOIHIN ___

MUUTA, MITÄ? _____

MITKÄ OSA-ALUEET OLIVAT MIELESTÄSI VAHVOJA PUOLIASI JO ENNEN RYHMÄÄN OSALLISTUMISTA?

OSAAMISTA __

OMA-ALOITTEISUUTTA __

IDEOITA __

ROHKEUTTA __

YSTÄVIÄ __

KESKUSTELUMAHDOLLISUUKSIA __

TUKEA TOISILTA __

KIINNOSTUSTA UUSIIN ASIOIHIN __

MUUTA, MITÄ? _____

6. OLIKO RYHMÄSSÄ TEHTÄVIEN ASIOIDEN TEKEMINEN HELPPOA?

TORSTAIRYHMÄN ENSIMMÄISILLÄ KOKOONTUMISKERROILLA

VAIKEAA __

SIEDETTÄVÄÄ __

EI HELPPOA EIKÄ VAIKEAA __

HELPPOA __

HYVIN HELPPOA __

TORSTAIRYHMÄN VIIMEISIMMILLÄ KOKOONTUMISKERROILLA

VAIKEAA __

SIEDETTÄVÄÄ __

EI HELPPOA EIKÄ VAIKEAA __

HELPPOA __

HYVIN HELPPOA __

**7. MILTÄ TUNTUI OLLA RÄMÄ –RYHMÄLÄISENÄ MUKANA ”JULKISILLA PAIKOILLA”
(ESIM. KIRPPARILLA PÖYTÄÄ LAITTAMASSA TAI KOULULLA MYYNTIPÖYDÄN
TAKANA)?**

VAIKEAA__

SIEDETTÄVÄÄ__

EI HELPPOA EIKÄ VAIKEAA __

HELPPOA __

HYVIN HELPPOA __

ONKO SEN TYYPPINEN TOIMINTA SINULLE HENKILÖKOHTAISESTI YLEENSÄ:

VAIKEAA__

SIEDETTÄVÄÄ__

EI HELPPOA EIKÄ VAIKEAA __

HELPPOA __

HYVIN HELPPOA __

**8. JOS SINULLA ON OLLUT TORSTAIRYHMIEN AIKANA VAIKEITA HETKIÄ, NIIN MIKÄ ON
AUTTANUT TAI PIRISTÄNYT MIELTÄ?**

JUTTELEMINEN __

HILJAA OLEMINEN __

TAUKO __

TYÖHÖN TARTTUMINEN JA PUUHAAMINEN __

KAHVITAUOT JA RENTOUTUMINEN __

OHJAAJIEN TUKI __

RYHMÄLÄISTEN TUKEA ___

ASIOIDEN JAKAMINEN RYHMÄSSÄ ___

MUU, MIKÄ? _____

9. TOIMIESSASI YHDESSÄ RYHMÄN KANSSA TORSTAIRYHMÄN ENSIMMÄISILLÄ TAPAAMISKERROILLA TUNSIKO ETTÄ MUUT YMMÄRSIVÄT SINUA?

EIVÄT YMMÄRTÄNEET ___

YMMÄRSIVÄT OSITTAIN ___

YMMÄRSIVÄT SUURIMMAN OSAN AJASTA ___

YMMÄRSIVÄT HYVIN ___

TOIMIESSASI YHDESSÄ RYHMÄN KANSSA TORSTAIRYHMÄN VIIMEISIMMILLÄ TAPAAMISKERROILLA TUNSIKO ETTÄ MUUT YMMÄRSIVÄT SINUA?

EIVÄT YMMÄRTÄNEET ___

YMMÄRSIVÄT OSITTAIN ___

YMMÄRSIVÄT SUURIMMAN OSAN AJASTA ___

YMMÄRSIVÄT HYVIN ___

10. TOIMIESSASI YHDESSÄ RYHMÄN KANSSA TORSTAIRYHMÄN ENSIMMÄISILLÄ TAPAAMISKERROILLA TUNSIKO ETTÄ TULIT KUULLUKSI?

EN TULLUT KUULLUKSI ___

TULIN JOSKUS KUULLUKSI ___

TULIN YLEENSÄ KUULLUKSI ___

TULIN HALUTESSANI AINA KUULLUKSI ___

TOIMIESSASI YHDESSÄ RYHMÄN KANSSA TORSTAIRYHMÄN VIIMEISIMMILLÄ TAPAAMISKERROILLA TUNSIKKO ETTÄ TULIT KUULLUKSI?

EN TULLUT KUULLUKSI ___

TULIN JOSKUS KUULLUKSI ___

TULIN YLEENSÄ KUULLUKSI ___

TULIN HALUTESSANI AINA KUULLUKSI ___

11. KOETKO ETTÄ OLET VOINUT JAKAA ASIOITASI LUONTEVASTI MUIDEN RYHMÄLÄISTEN JA OHJAAJIEN KANSSA TORSTAIRYHMÄN ENSIMMÄISILLÄ TAPAAMISKERROILLA?

EN OLE VOINUT JAKAA ASIOITANI ___

OLEN JOSKUS VOINUT JAKAA ASIOITANI ___

OLEN YLEENSÄ VOINUT JAKAA ASIOITANI ___

OLEN HALUTESSANI AINA VOINUT JAKAA ASIOITANI ___

KOETKO ETTÄ OLET VOINUT JAKAA ASIOITASI LUONTEVASTI MUIDEN RYHMÄLÄISTEN JA OHJAAJIEN KANSSA TORSTAIRYHMÄN VIIMEISIMMILLÄ TAPAAMISKERROILLA?

EN OLE VOINUT JAKAA ASIOITANI ___

OLEN JOSKUS VOINUT JAKAA ASIOITANI ___

OLEN YLEENSÄ VOINUT JAKAA ASIOITANI ___

OLEN HALUTESSANI AINA VOINUT JAKAA ASIOITANI ___

12. OLETKO KOKENUT VOIVASI VAIKUTTAAN RYHMÄN TOIMINTAAN TORSTAIRYHMÄN ENSIMMÄISILLÄ KOKOONTUMISKERROILLA (ESIM. TAVOITTEESTA, AIKATAULUISTA, TAUKOJEN AJANKOHDISTA, SIITÄ MITÄ TULLAAN TEKEMÄÄN SOPIMINEN)?

EN OLE VOINUT VAIKUTTAA ___

OLEN JOSKUS VOINUT VAIKUTTAA ___

OLEN YLEENSÄ VOINUT VAIKUTTAA ___

OLEN HALUTESSANI AINA VOINUT VAIKUTTAA ___

OLETKO KOKENUT VOIVASI VAIKUTTAA RYHMÄN TOIMINTAAN TORSTAIRYHMÄN VIIMEISIMMILLÄ KOKOONTUMISKERROILLA? (ESIM. TAVOITTEESTA, AIKATAULUISTA, TAUKOJEN AJANKOHDISTA, SIITÄ MITÄ TULLAAN TEKEMÄÄN SOPIMINEN)

EN OLE VOINUT VAIKUTTAA ___

OLEN JOSKUS VOINUT VAIKUTTAA ___

OLEN YLEENSÄ VOINUT VAIKUTTAA ___

OLEN HALUTESSANI AINA VOINUT VAIKUTTAA ___

13. KUINKA PALJON OLET SAANUT TUKEA MUILTA RYHMÄLÄISILTÄ TORSTAIRYHMÄN ENSIMMÄISILLÄ TAPAAMISKERROILLA?

EN OLE SAANUT TUKEA ___

OLEN SAANUT VÄHÄN TUKEA ___

OLEN SAANUT YLEENSÄ TUKEA ___

OLEN SAANUT TUKEA ___

KUINKA PALJON OLET SAANUT TUKEA MUILTA RYHMÄLÄISILTÄ TORSTAIRYHMÄN VIIMEISIMMILLÄ TAPAAMISKERROILLA?

EN OLE SAANUT TUKEA ___

OLEN SAANUT VÄHÄN TUKEA ___

OLEN SAANUT YLEENSÄ TUKEA ___

OLEN SAANUT TUKEA ___

**14. KUINKA PALJON OLET SAANUT TUKEA OHJAAJILTA TORSTAIRYHMÄN
ENSIMMÄISILLÄ TAPAAMISKERROILLA?**

EN OLE SAANUT TUKEA ___

OLEN SAANUT VÄHÄN TUKEA ___

OLEN SAANUT YLEENSÄ TUKEA ___

OLEN SAANUT TUKEA ___

**KUINKA PALJON OLET SAANUT TUKEA OHJAAJILTA TORSTAIRYHMÄN
VIIMEISIMMILLÄ TAPAAMISKERROILLA?**

EN OLE SAANUT TUKEA ___

OLEN SAANUT VÄHÄN TUKEA ___

OLEN SAANUT YLEENSÄ TUKEA ___

OLEN SAANUT TUKEA ___

**15. SAAVUTTIKO RYHMÄ MIELESTÄSI ASETTAMANSÄ PÄÄTAVOITTEET? (TUOTTEIDEN
TEKEMINEN JA VIRKISTYSVAROJEN KERÄÄMINEN)**

EI ___

OSITTAIN ___

KYLLÄ ___

MITÄ MUITA MIELESTÄSI TÄRKEITÄ ASIOITA RYHMÄSSÄ MIELESTÄSI SAAVUTETTIIN?

YHDESSÄ OLEMINEN ___

YHDESSÄ TEKEMINEN __

UUDEN OPPIMINEN __

ITSENSÄ YLITTÄMINEN __

OSAAMINEN __

RYHMÄHENGEN KASVAMINEN __

MUILTA SAATU TUKI __

LISÄÄ TEKEMISTÄ VAPAA-AJALLE __

RENTO TUNNELMA __

OMAN KUNTOUTUMISEN EDISTYMINEN __

KOIN ONNISTUVANI __

ITSELUOTTAMUKSENI KASVOI __

MUUTA, MITÄ?

KIITOS!

LIITE 4

ASPA Palvelut Oy:n lähiesimies Sirpa Wallendahlin huomioita Rämä-ryhmän toiminnasta

”Tässä vielä kirjoitettuna asioita joita itse havaitsin ryhmänne vaikutuksista asiakkaisiimme:

- jo ensimmäisten ryhmien jälkeen ´vanhimmissa` asiakkaissamme saatoin havaita ryhmäytymisen merkkejä. Esim ayksi ryhmäläisistä puhui toisista ryhmäläisistä etunimellä mitä hän ei juuri aiemmin tehnyt. Myös sama ikärakenne teidän ohjaajien kanssa oli hyvä asia. Hän puhui paljon teistä ohjaajista. Jutellessa tuli mukavasti esiin ylpeys ryhmään kuulumisesta ja työstä yhteisen tavoitteen eteen (Tallinnan retki).

- tuotteiden valmistaminen, aikaan saaminen oli tärkeää. Koska en tiistaisin ollut paikalla he ylpeinä esittelivät niitä minulle.

- loppua kohden ryhmän merkitys kasvoi. Kirppariin osallistuminen ja teidän myyntitapahtumaan oli hieno saavutus, oletin sen olevan isompi kynnys ryhmäläisille mitä se oli. Osallistuminen siihen hämmästytti. He kertoivat jälkikäteen ylpeinä ´olleensa ryhmää edustamassa` siellä koululla. Käsittääkseni he kävivät kirpparilla myös välipäivinä.

- kaikkiaan ryhmän alkamisen jälkeen erityisesti näissä ensimmäisissä asiakkaisamme saatoin nähdä voimaantumista, selkeää itsevarmuuden ja itsetunnon kasvua mikä näkyi esim. luonnikkaampana sosiaalisena vuorovaikutuksena tutun ryhmän kesken. Myös uskaltautuminen myyntitapahtumaan oli ainakin kahdelle ryhmäläiselle rohkeuden kasvun merkki.

- ja rahan ansaitseminen, retken toteuttaminen, yhdessä hankituilla rahoilla on heille merkityksellinen asia. ´Huomen aamulla olemme lähdössä.”

